

ISSN 1220-5781

**PUBLIȚAȚIE SAPTĂMINALĂ EDITATĂ DE
GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL**

ANUL III • NR. 40 (141) • 9 - 15 OCTOMBRIE 1992 • 16 PAGINI • 35 LEI

**CAIUS TRAIAN
DRAGOMIR**

*„Evident că în această alegere
sugerez votul pentru
EMIL CONSTANTINESCU”*

**NICOLAE
MANOLESCU**

*„Clauza s-a pierdut
la București
și nu la Washington”*

BIOGRAFII
PARALELE
pag. 16

EMIL CONSTANTINESCU UN CANDIDAT DEVOTAT DEMOCRAȚIEI

Art. de MIHAI STĂNESCU

ION VIANU

DIRECȚIA LOVITURII PRINCIPALE

Un lucru apare evident, în oglinda ultimelor evenimente electorale și în perspectiva celor care vor veni: opoziția există în România, ca o forță organizată și convingătoare - ea care la 20 mai 1990 apărea mai mult ca simbolul unei absențe.

Dar, oricât ne-ar fi de puțin agreabil să o constatăm, această opoziție nu a reușit să facă saltul pentru a se constitui în partid de guvernământ, și nimic nu arată că o astfel de mutație ar putea deveni posibilă în viitorul apropiat.

Prăbușirea Partidului Național Liberal, a cărui retragere din Convenția Democratică nu a adus decât o stăbire și a unora și a altora - dar a fost fatală numai d-lui Câmpeanu -, indică în ce măsură neocomunismul (ca și precursorul lui, „paleo”-comunismul) posedă o capacitate de lozicizare, adică înghițe pe toți cei care din calcul pierșeră sau din naivitate, puțin contează cum, îi întind o mână. Sindromul Tătăărăscu a funcționat din plin. Să considerăm acest avertisment cu înțelepciune, dar și cu toată seriozitatea.

Care sînt, în fond, genul proximi și diferența specifică ce trebuie să caracterizeze opoziția democratică, azi?

Punctul meu de vedere va părea surprinzător, dar sper că totuși va convinge. Programul economic nu este o piatră de încercare. Există destule elemente obiective care fac ca proiectul de privatizare să nu se poată îndeplini decât cu o inerte importantă, așa cum o arată situația prezentă în țări ca Cehia și Polonia, unde comunistii au fost totuși, absolut măturați de la putere. În fond, toate „fortele vii” ale societății vor o economie de piață,

dar nu se poate proceda cu brutalitate fără a produce o destabilizare socială cu totul prejudiciabilă. Factorul duratei nu poate fi ocultat.

Lupta împotriva comunismului pare un slogan satisfăcător, dar mai trebuie să și înțelegem ce înseamnă ea, structural. Dacă este doar explozia resentimentului nu va convinge pe nimeni, mai ales aplicată unui popor cam fatalist și blind-iertător așa cum - poate trebuie să o regretăm - este al nostru.

În zilele revoluției din decembrie am fost numeroși aceia care ne-am imaginat că rezistența ceaușisto-securistă care dispunea de arme și muniții se va retrage în muni și în cotloanele cele mai ascunse pentru a se angaja într-o nesfârșită gherilă și un sabotaj, perpetuu, făcînd imposibilă viața în țară. A fost o eroare să gândim așa, smercheria insinuantă și infiltrarea fiind de fapt tactici mult mai rentabile, ceea ce forțele obscure, cu o inteligență de care fără îndoială nu sînt lipsite, au înțeles cu prisosință.

Așa s-a ajuns la situația de azi - pe care o vom delimita fără ezitare una de tip mafiot.

Prin ce se caracterizează ea? Mai întâi prin misterul profund care se așază peste rețeaua de relații de afaceri, de interese, de influențe ce domnește în țară. Prin imposibilitatea întreprinderilor cinstitii, a celor cu adevărat competenți de a se insera în procesul economic în curs. Prin preponderanța quasi-absolută a afacerismului asupra productivismului, ceea ce duce la îmbogățirea speculanților și la marginalizarea celor capabili.

Legile rămîn tot atât de numeroase pe cît pot fi de ușor acolițe. Pe scurt, poșhita de prosperitate nu slujește decât celor ce o creează, iar cei lăsați la o parte sînt tocmai filii cei mai buni ai națiunii.

Ce rezultă din această analiză? Punctul principal de acțiune a forțelor democratice - exprimat de Convenția - va fi lupta împotriva mafiei, distrugerea rețelelor clandestine. Un angajament ferm în sprijinul respectării legii, denunțării abuzurilor (care constituie de altfel accentul principal al candidotului la președinție Emil Constantinescu) trebuie să se însotască de încurajarea producătorilor cinstitii și capabili în detrimentul afaceriștilor, creatori ai unei economii a aparențelor. (Vechile „forme fără fond”.)

Fată de această sarcină - atât de greu de realizat - susceptibilitățile de clan sau de generație, excitația verbală, stingismul sau dreplismul (în general imaginare) nu apar decât ca expresia vicifului celui mai banal dar și celui mai pernicios - vanitatea.

Să sperăm că generozitatea și patriotismul vor avea, totuși, ultimul cuvînt.

**A apărut
EDIȚIA SPECIALĂ**

**SUSPICIUNE DE
FRAUDĂ**

ANCHETA „22”

Răspund personalității din viața politică și culturală

- 3.580.000 voturi nule
- 1.500.000 de români s-au plimbat prin țară în ziua alegerilor

„CE POT FACE EU?”

- Interviu cu dl. PAUL FLOREA, director B.E.C.

DIN SUMARUL NUMĂRULUI VIITOR:

Alegerile legislative și prezidențiale: interviuri cu Mihnea Berindei și Andrei Pleșu
 Imaginea noului Parlament: anchetă
 Alegeri, turul doi: reportaje
 Volumul „Estul: miturile și moștenirea” (Alain Brossart și Jean Yves Potel):
 prezentare

Stimată doamnă redactor șef,

V-aș fi recunoscător dacă ați putea găzdui în ziarul dumneavoastră cele câteva rânduri care urmăresc, asupra d-lui Emil Constantinescu. Numeroasele calomnii apărute în unele publicații în legătură cu persoana sa, provenind de la oameni care nu au cum să-l fi cunoscut activitatea și comportarea în trecut, rețin și nu pot avea nici o cădere să e-mită aprecieri asupra sa, nu mă pot lăsa indiferent.

Sînt, în Universitatea București, membru al Catedrei de Mineralogie, unde dl. Emil Constantinescu este călăuz didactic, din anul 1950. L-am cunoscut, deci, pe dl. Constantinescu, fiindu-mi student și apoi coleg pe parcursul a 30 de ani. Am traversat împreună, după cum se vede, aproape întreaga istorie comunistă a învătămîntului superior românesc în cadrul unui colectiv restrîns, în care oamenii au ajuns să se cunoască foarte bine între ei. Nu este cazul să fac aici o caracterizare a profesorului Constantinescu, dar trebuie să aduc la cunoștința celor care vor să cunoască adevărul, și sînt dispus să îl acceptez — că în calitate de șef al Catedrei de Mineralogie am urmărit îndepărtat, ani îndelungați, întreaga sa activitate și n-am avut niciodată nici cel mai slab motiv să pun la îndoială calitățile sale profesionale și morale, să mă declar nemulțumit de comportarea sa din vreun punct de vedere ori de vreuna din laturile activității sale.

Am fost împreună în aceeași organizație de bază P.C.R. și pot să confirm că în sedințele și în activitatea acesteia, nu colegul Constantinescu a „strălucit”. Dimpotrivă, dacă în foarte multe ocazii în această organizație nu s-au manifestat excese și nu s-au aplicat „indicțiile” aberante primite, aceasta s-a datorat în mare măsură lui Emil Constantinescu. Dacă cineva este interesat să știe care dintre cadrele didactice ale secției de Geologie de la Universitate au beneficiat în diverse moduri de „calitatea” de membru de partid, o pot afla foarte ușor chiar și de la mine; eu mă simt obligat însă, în primul rînd, să aduc la cunoștință că Emil Constantinescu a fost dintre aceia care n-au promovat decît datorită calităților profesionale și comportării corecte.

Colegii și studenții l-au cunoscut, în decursul anilor, în numeroase ipostaze și au putut constata caracterul său echilibrat, deschiderea foarte largă și disponibilitatea extremă în relațiile cu oamenii — de la cei înțilniți la explozările miniere din vâlcele acuzate ale munților noștri și pînă la cei din Senatele universitare; a fost totdeauna un element moderat și, în același timp, stimulator cu o influență benefică asupra celor din jurul său.

Pentru că sînt de părere că elevii trebuie să-și întrecă profesorii, acesta fiind criteriul fundamental pentru aprecierea eficienței activității acestora din urmă, pentru că am contribuit și eu la formarea profesională (și, poate, nu numai) a profesorului Emil Constantinescu, consider o datorie de conștiință să denunț mîrturie în fața întregii țări despre capacitatea, corectitudinea și cinstea sa.

15 septembrie 1992

DAN RADULESCU

Profesor la Universitatea din București
 Membru corespondent al Academiei Române

Stimată doamnă
 Gabriela Adameșteanu

Știu că revista pe care o conduceți nu publică scrisori deschise, dar pentru că această revistă este a G.D.S., iar conținutul scrisorii mele constituie o problemă de actualitate, vă rog să aveți amabilitatea de a o publica.

Reacția mea este stîrnită de articolul

Domnule Filon Șin,

V-am citit articolul intitulat „Rîndul la haidulală”, publicat în „Olt-Press” nr. 703. Mi-a reținut atenția un îndemn al dv., acela de a munci. Cînd eram copil învățam la școală îndemnul lui Stalin: „Muncii, muncii, muncii”. Ce altceva am știut să facem timp de o jumătate de secol? Și cu ce ne-am ales? Și cine a beneficiat de roadele muncii noastre, ale muritorilor de rînd?

Un îndemn ca al lui Stalin, ca al dv., ne face și directorul general al întreprinderii la care lucrez: Combinatul de aluminiu Slatina. Ne îndeamnă să muncim și, în timp ce noi, salariații, ne ținem pentru a vietui, cu niște salarii misere. Jurnia se ține simple buzunarele cu milioane de lei (oare numai lei?), căci contrari legii, este și membru al Consiliului de administrație al Combinatului de aluminiu Slatina, și membru al Consiliului de administrație al Societății METANEF București care derulează activitatea de export/import a combinatului și care — în parte — este societate privată.

Un îndemn ca al lui Stalin și ca al dv., ne face și directorul economice al Combinatului de aluminiu Slatina și, în timp ce noi ne ținem pentru a vietui, domnia sa își permite să cumpere din banii combinatului, adică din munca noastră, o tipografie în valoare de 8 milioane lei pe care o cadotăsește unei redacții particulare (S.R.L. ANOTIMP SLATINA). În acest timp, combinatul, care este posesorul unei tipografii, își tipărește formularele tipizate necesare la tipografia orasului, contract. Chiar nu o fi nici o legătură între dl. (I) director economice Dumitru Florescu, vicepreședinte al F.D.S.N. local, și afișele acestui partid?

Pînă cînd să muncim pentru buzunarele altora, domnule Filon Șin?
 Dacă tot vorbești în articol despre dl. Gabriel Liiceanu și ați reținut că problema din balconul Universității dreptul la haidulală, mă întreb — retoric — de ce nu ați reținut și „Apelul către lichele” al domniei sale? Dacă l-ați fi reținut și l-ar fi reținut și alții, nu ar fi fost în țară nici jaf, nici haos, într-un cuvînt, nu ar fi existat dezastrul în care ne aflăm.

Cu amărăciune,
 Ana-Eugenia MANEA

Slatina — Olt
 11.09.1992

CORNELIU COPOSU - Dialoguri cu VARTAN ARACHELIAN

Marți 6 octombrie, seara, la Galeaia Catacomba din București, a avut loc lansarea volumului „Corneliu Coposu — Dialoguri cu Vartan Arachelian”. Întîmplător doar, odată cu lăsarea întinerii, multe din persoanele ce au participat la mitingul pentru democrație organizat de Liga Studentilor s-au retras apoi în curtea Muzeului Colectivului pentru a se înfîlți cu autorii și editorii cărții mai sus menționate.

Introducerea a făcut-o dl. Sorin Dumitrescu, unul din susținătorii Fundației Anastasia — casă editorială prestigioasă, care și-a inaugurat astfel o nouă colecție: „Caractere”. Printr-un discurs patetic, în stilul de acum specific, dl. Dumitrescu a declarat că debutul noii colecții nu se putea face decît cu o personalitate de calibrul președintelui P.N.T.C.D., „artizanal Convenției Democratice”, „singura personalitate ce poate să înlocuiască politicianismul printr-o atitudine politică adecvată”, „reprezentantul binelui în viața politică” etc.

Cartea de dialoguri a apărut oarecum neașteptat, în urma a citorva înfîliri între ziarist (Vartan Arachelian) și omul politic (Corneliu Coposu), amîndoi dispuși să lămurească anumite amănunte din viața unei personalități, în majoritate apreciată pentru rectitudinea sa morală. Cartea a fost recomandată cu căldură, dumneavoastră vă rămîne plăcerea lecturii.

În rest, după cum a declarat într-un cerc restrîns, dl. Coposu mai are un manuscris de peste o mie de pagini, un jurnal ținut între 1937—1947: un manuscris care poate lămuri parte din culessele epocii.

MARIAN CHIRIAC

Redacția Revistei „22” anunță că își rezervă exclusivitatea pentru difuzarea revistei în străinătate. Orice altă difuzare prin intermediul difuzorilor de presă neautorizați de redacția Revistei „22” este interzisă.

Adresăm cititorilor noștri rugămîntea de a ne da informații despre modul cum se difuzează revista „22” în localitățile lor.

IMPORTANT

PINA LA DATA DE 1 NOIEMBRIE ABONAMENTELE RĂMIN LA VECHIUL PREȚ.

Revista noastră asigură contractarea unor abonamente avantajoase la sediul redacției. Doritorii se pot abona în următoarele condiții: costul unui abonament ridicat de la sediul trăirii exemplarelor neridicate la redacției (cu posibilitatea păș-timp) este de 310 lei pe trimestru (deci cu o reducere de 14% în raport cu costul real).

Abonamentele pot fi expediate și prin poștă, dar la costul final se vor adăuga cheltuielile poștale. Costul abonamentului va fi de 430 lei pe trimestru (adică o reducere de 14% + 120 lei cheltuieli de expediție).

Pentru pensionari, foști deținuți politici, veterani de război, profesori, studenți și elevi, costul unui abonament pe trei luni la revista „22” pentru cititorii din categoriile amintite va fi doar de 260 de lei (indiferent dacă se expediază în București sau în provincie). Diferența de preț urmează a fi suportată de Institutul pentru Democrație în Estul Europei cu sediul la New York. Cei interesați sînt rugați să expedieze prin mandat poștal suma de 260 de lei (pe adresa: Revista „22”, cont 45 10 35 32, B.C.R. Filiala sector 1, Str. Londra nr. 10), o adeverință sau un talon de pensie (valabile un an), pe adresa: Revista „22” Calea Victoriei 120, sector 1, București, pentru Serviciul de Difuzare.

Cititorii din străinătate se pot abona la Revista „22” depunînd costul abonamentului în conturile noastre deschise la Banca Comercială Ion Țiriac S.A. București: pentru dolari în contul 4020253230, pentru mărci în contul 4020253231, pentru franci francezi în contul 4020253235 (cu specificația: pentru Revista „22”) sau trimițînd un cec (money order) pe adresa: Revista „22”, Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1, București, România. Costul unui abonament pentru zona europeană este de 72 dolari pe an (36 dolari pe 6 luni, 18 dolari pe trimestru) sau echivalentul în orice monedă convertibilă (120 DM anual, 60 DM pentru 6 luni, 30 DM trimestrial, 400 franci francezi anual, 200 franci pentru 6 luni, 100 franci trimestrial).

Pentru celelalte continente, prețul unui abonament este de 80 dolari anual, 40 dolari pe 6 luni, 20 dolari trimestrial.

IN ATENȚIA CITITORILOR NOȘTRI

Redacția revistei „22” anunță cititorii săi că oferă spre vânzare din stoc numere vechi, după cum urmează: din anul 1990 numerele 16, 18, 19, 20, 21, 23, 28, 33, 35, 37, 41, 49 și colecția completă a anilor 1991 și 1992 pînă în prezent. Exemplarele vechi din anii 1990 și 1991 vor fi comercializate la prețul de 25 lei/ex., indiferent de prețul de vânzare înscris pe ziar.

PUTEREA, TIGRUL DE HÎRTIE ȘI OPOZIȚIA DE GUMILASTIC

LIVIU ANTOANESEI

Rezultatele alegerilor din 27 septembrie pot fi judecate, chiar dacă te situezi consecvent pe poziția forțelor democratice, în două moduri absolut diferite, chiar opuse, în funcție de perspectiva adoptată. Dacă ești optimist, bineînțeles că vei semnala realul progres al opoziției comparativ cu alegerile de la 29 mai 1990 și retragerea forțelor crypto-comuniste. Dacă ești pesimist, te vei compara cu iluziile opoziției și chiar cu rezultatele numeroaselor sondaje de opinie și nu vei avea cum să nu constăți o victorie, nu foarte pregnantă, dar o victorie a național-comunismului reprezentat de 3-4 partide cu reală vocație nostalgică. Ambele perspective sînt legitime și, tocmai de aceea, a judeca rezultatele alegerilor în acest mod nu servește în fond la nimic. Dimpotrivă, nu am face decât să mărim confuzia concluzionând în sensul echivalenței perspectivelor, ba chiar al echivalenței opțiunilor politice propriu-zise. De aceea, singura manieră corectă de a judeca alegerile este aprecierea măsurii în care ele semnifică o desprindere efectivă de comunism și un „loc verde” pentru continuarea și accelerarea reformelor economice, instituționale și culturale. Judecînd astfel, vom observa că România este singura țară din Europa de Est care nu s-a desprins decisiv de comunism și că reformele sînt, în fond, pe marginea prăpastiei. Din acest punct de vedere, e limpede că alegerile recente încheiate reprezintă un eșec pentru destinul istoric al României. În plus, țara pare a nu fi reușit să definească o forță politică capabilă de guvernare, ceea ce este încă și mai grav. A face responsabilă populația pentru acest eșec ar fi o stupidenie comparabilă cu multe altele pe care puterea și opoziția deja le-au făcut pe parcursul acestei campanii electorale. Puterea, prin propaganda demagogică și agresivă, a compromis însăși ideea de reformă și șansele unui acord național alii de necesar în aceste vremuri turburi. În ceea ce privește opoziția, aș semnala mai întâi proasta concepere a campaniei electorale, în cele din urmă evazi-vența acesteia. Îi felicit pe dl. Emil Constantinescu pentru că și-a creat un grup propriu de propagandă electorală. Dacă s-ar fi bazat pe Comisia condusă de dl. Ilie Păunescu, rezultatele Domniei Sale ar fi fost comparabile cu cele ale CDR, adică foarte apropiate de dezastru. Practic, în loc să existe o completare a campaniei pentru președinție cu cea pentru legislative, aproape că am asistat la o sabotare a celei din urmă de către inexistența celei din urmă. Dl. Păunescu va trebui să explice tuturor ce-a înțeles D-sa prin campania electorală și, mai ales, de ce nu a făcut-o. A interzice candidații valoroși

ai CDR să apară la TV este o eroare pe care refuz s-o înțeleg!

În al doilea rînd, supradimensionarea prezentei PNTCD pe listele unice a permis campania violentă unită a FDSN și FSN împotriva acestor liste, campanie ce a avut un nefericit succes în rîndul electoratului. Identificarea PNTCD - CDR, deși nu intru totul reală, a fost acceptată de electorat și a răpit Convenției locmai imaginea ei propulsantă conferită de caracterul de largă coaliție a forțelor politice și nepolitice democratice. Dar această supradimensionare a PNTCD a avut drept rezultat și umplerea listelor din județe cu personaje nereprezentative, neatractive, unele trimise de la centru, fapt ce a lezată și „patriotismul local” al electorilor. Între dinozaurii național-comunismului și unii gerontocrați penetristi, alegătorii — mai ales cei din mediul rural — au ales ceea ce cunoșteau mai bine. Eu însumi am ales lista de la Iași mai degrabă din obligație decît de plăcere. Să ne gândim cum va fi ales alegătorul obișnuit. Cum altfel? De pildă, pe lista pentru Senat, dl. Al. Dobrescu, tînăr și dinamic om politic, era practic strivit într-un sandwich de doi candidați trecuți binșor de 70 de ani, cel dinții fiind și impus „de la centru”. Și apoi ne mirăm că tinerii n-au venit la vot! Nici lista de la Camera nu era strălucită odată ce locul al doilea era ocupat de reprezentantul unui partid ce și inexistent, al treilea de unul trimis „de la centru”, iar candidatul cel mai tînăr era ultimul pe listă! Opoziția a cîștigat alegerile în Banat, Transilvania, Crișana și București nu doar datorită decalajelor istorice dintre provincii, ci și pentru că acolo listele au fost mai atractive. Nu s-a înțeles încă un lucru elementar — la noi, oamenii sînt mai importanți decît listele în sine și programele politice.

Intensa campanie distructivă a forțelor național-comuniste împotriva CDR ne dovedește că lor le era teamă de această coaliție, că o considerau capabilă de victorie. Din păcate, principala forță a opoziției s-a dovedit, mai degrabă, un tigrul de hîrtie. Opoziția nu a învățat însă și un alt lucru elementar — ca să cîștigi trebuie să te organizezi, să pătrunzi în teritoriu. E absurd să pierzi o lună de zile pentru a definiți niște liste în loc să mergi în sate, să-ți crești nucleul de sprijin, dacă nu chiar filiale. Cu o săptămîină înainte de alegeri, am găsit sate la nici 15 km de Iași prin care opoziția nici măcar nu trecuse. Peste tot însă FDSN-ul și PDAR-ul erau prezente, iar afișajul intens confirma acest lucru. Sper să se înțeleagă, în sfîrșit, că nu poți cîștiga alegerile stînd în birourile județene și discutînd... viitoarea compoziție a guvernului. Mai întâi, ar trebui să fii în stare să cîștigi alegerile!

În sfîrșit, aș mai aminti că electoratul este ceva mai inteligent decît cred politicienii noștri de cabinet. El a sancționat nu doar deficiențele de organizare ale opoziției autentice, dar și mai drastic încă poziția oportunistă a opoziției de gumilastic, aceea ce reușise, cu jalnică abilitate, să stea în două tîndri deodată — și în opoziție, dar și la guvernare! Din aceste motive, PNL și MER au dispărut dintre partidele parlamentare, iar PDAR-ul s-a salvat numai datorită controlului ce-l menține asupra nomenclaturii agricole.

Acesta ar fi învățămîntele recente-lor alegeri. Opoziția ar mai putea încerca să-și dovedească forța în al doilea tur al prezidențialelor, oricît de mici ar părea șansele. În fond, e adevărat: „Ai cîștigat? Continuă. Ai pierdut? Continuă”. Două milioane de pierderi la vot ar putea răsturna rezultatul. E capabilă opoziția să-i aducă?

ÎNȚI DEMOCRAȚIE, DUPĂ ACEEA CONSENS!

DAN PAVEL

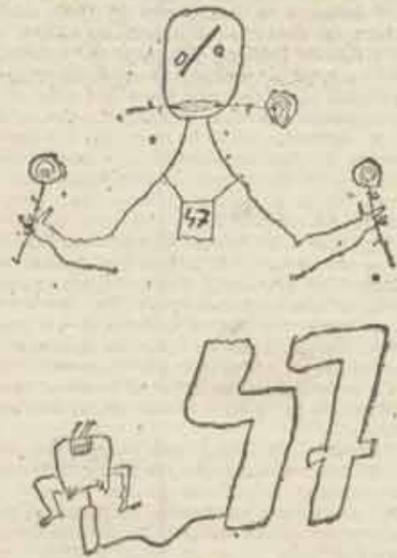
Rezultatul recentelor alegeri a consfințit menținerea sub control a situației sociale și politice de către forțele amestecate în executarea cuplului Ceaușescu, precum și în toate acțiunile post-revoluționare de consolidare a puterii cucerite în dauna adevăraților revoluționari. Prin sondajele lor de opinie, aceste forțe și-au prevăzută singure succesul în alegeri. Ceea ce nu au putut ele să prevadă a fost reacția Congresului Statelor Unite ale Americii, care, prin acordarea clauzei națiunii celei mai favorizate, au aprobat faptul că natura regimului de la București nu s-a schimbat. După semestralul premierului Stoloișin de a fi asigurat alegătorii pe deplin credibile, principala sarcină pe care și-o asumase, eșecul diplomației românești conduse de Adrian Năstase este mult mai dureros. Declarîndu-se fedaseniști abia în al unsprezecelea ceas, ceea ce a provocat unele comentarii care prevedeau că ostel Iliescu și formațiunea sa vor cîștiga — ceea ce iată că aproape s-a și împlinit! — și că va reuși prin manevre diplomatice să asigure o recunoaștere internațională, Adrian Năstase pierde prin trecerea de la politica externă la cea internă nu numai credibilitatea, ci și avantajele relative cucerite în anii din urmă. Și este greu de crezut că România va cîștiga pînă la noi alegeri încrederea comunității internaționale.

La fel de îngrijorătoare sînt și modalitățile prin care forțele de care vorbeam vor să guverneze în continuare. Tacticele alese de ele dovedesc că strategia lor politică nu ține de democrație, ci de obsesia păstrării puterii cu orice preț. Încă în plină campanie electorală, domnul Iliescu, împreună cu formațiunea pentru care a candidat, Frontul Democrat al Salvării Naționale, situată pe primul loc în parlament, argumentează ideea necesității realizării consensului politic și al unui guvern de uniune națională. În acest sens, Adrian Năstase, noul lider al F.D.S.N.-ului, poate în prelungirea ideii că România trebuie să aibă relații bune cu toate țările lumii, arată că formațiunea sa este dispusă să încheie alianțe de guvernare cu orice forță politică parlamentară, ba chiar cu toate odată. În mod simptomatic, ideea consensului apare fie în societățile cu o democrație precară, fie în acelea cu o democrație supradevolată. Așa cum arată distinsul politolog britanic de origine română Ghilă Ionescu, într-o carte pe care o semnalam în acest număr, „căutarea unei soluții consensuale este ghidată de principiul conform căruia o problemă ce-i afectează pe toți membrii unei comunități trebuie să fie rezolvată de către toți”, idee ce reia principiul medieval că „ceea ce îi privește pe toți, ca și pe fiecare în parte, trebuie încuviințat de către toată lumea”. Într-o societate în curs de democratizare, cum este a noastră, ideea consensului este dăunătoare chiar în raport cu cea de democrație, mai ales cînd ordinea procedurală se inversează. Or, nu se poate invoca principiul consensului înainte de a se realiza democrația. Ca să existe consens în marile probleme ale politicii naționale, ar trebui să existe mai întâi consens cu privire la democrație. Chiar dacă fac parte din același parlament, forțele politice ce reprezintă pe alegătorii români au, cu privire la democrație, concepții antagonice, ceea ce exclude consensul. Din păcate, chiar starea națio-

ni în acest moment nu constituie un argument în favoarea democrației.

Am mai spus aceste lucruri de altele ori încît poate că ele vor pătrunde în conștiința publică, măcar atunci cînd sînt alegeri: dacă facem o analiză a situației separării puterilor în stat — principalul criteriu al unei democrații parlamentare și al statului de drept —, vom observa încă persistența centrului unic de comandă și putere. Ca și ideea recentă a consensului politic și a guvernului de uniune națională, reminiscență a ideii totalitare a „voinței întregului popor”, practica politică ne arată persistența aceluiași conglomerat de putere, un adevărat Leviathan. Datorită controlării S.R.I.-ului și a inaltelor magistraturi juridice, președinția putea dirija atât parlamentul și guvernul, cit și eventualele „distorsiuni” din campania electorală sau din timpul votării. Prima breșă în conglomeratul politic se produsese odată cu alegerile locale, prin scoaterea de sub monopolul fesenișt a citorva centre urbane sau rurale; cea de-a doua breșă, mult mai importantă, este lărgirea sensibilă a prezentei partidelor democratice în parlament, chiar dacă F.D.S.N. reprezintă încă prima forță acolo. A intra într-un guvern fedasenișt, pe baza ideilor uniunii naționale și consensului, ar însemna pentru forțele Convenției acestuia o recunoaștere a legitimității acestuia. Însă legitimitatea politică nu se cîștigă numai prin vot.

În mod inconștient, forțele politice numite Frontul Salvării Naționale și Frontul Democrat al Salvării Naționale confirmă chiar prin denumirea lor faptul că nu s-au aliniat criteriilor democrației parlamentare și statului de drept. Denumirea de Front, în afară de faptul că indică o lungă tradiție internațională de stînga, în care sub comanda unică a Moscovei se dădea un asalt al „avangardei revoluționare” împotriva valorilor democrației „burgheze”, relevă că formațiunile respective se mai aîă în poziție de luptă. Este vorba de o conflagrație politică în care miza a fost nu numai salvarea unei părți a nomenclaturii și Securității, ci și cucerirea puterii fără legitimitate. Bătălia a devenit acum defensivă, intrucît es-

vorba de păstrarea puterii. Această bătălie este alit de anacronică încît riscăm ca peste o jumătate de secol să ne redescoperim democrațiile occidentale și să rămîm la fel de stupefiate ca și „tot după o jumătate de secol, descoperitorii ocelor soldați japonezi din niște insule îndepărtate, izolate, care nu aflaseră faptul că cel de-al doilea război mondial se terminase și continuau să lupte împotriva dușmanilor. Revenind la subiect, mai trebuie spus că una dintre diferențele între regimul nostru politic și regimurile democrației parlamentare este următoarea: în timp ce în acestea din urmă partidele comuniste și de extremă stînga încearcă să submineze puterea legislativă și executivă prin disimularea participării la jocul democratic, la noi situația este inversă. Aici, forțele democratice încearcă prin mijloace procedurale, inclusiv prin vot și dezbateri parlamentare, să zdruncine puterea național-comunistă. Este o bătălie a societății civile împotriva statului centralizat. Funcție de cîștigător, vom avea democrație sau consens.

DOUĂ ILUZII

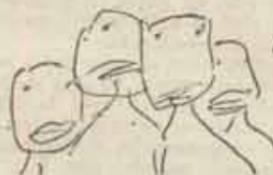
AURELIAN CRAIUȚU

Primele comentarii ale ziaristilor și analiștilor politici au vorbit despre o virare către stînga a electoratului român cu ocazia alegerilor de la 27 septembrie. S-a subliniat, de asemenea, în câteva rînduri că românii ar fi votat în marea lor majoritate contra continuării reformei, împotriva privatizării și a trecerii rapide la economia de piață. Ulterior, atenția opiniei publice s-a concentrat — după cum era firesc — asupra numărului neobișnuit de mare al voturilor anulate ca și al alegătorilor înscrși pe liste separate, fapt care a făcut să se vorbească apoi tot mai mult despre existența unei însemnate fraude electorale, ignorată sau mai puțin luată în seamă în discuțiile din primele zile ce au urmat scrutinului. Convinge ea mea fermă e că o astfel de fraudă de proporții a existat cu adevărat și că, de aceea, este nepotrivit — dacă nu anormal — să vorbim despre o virare către stînga a majorității alegătorilor sau despre un vot împotriva reformei economice, culpabilizînd astfel fără distincție întregul electorat român. Eu cred că tînuu cont de fraudă comisă nu s-ar putea spune în prezent decît că există o relativ mai mare clarificare „ideologică” în spațiul pietei noastre politice în comparație cu rezultatele scrutinului din urmă cu doi ani și jumătate, în sensul că avem acum conturată destul de clar o extremă stînga în Parlament (PSM, PRM și probabil FDSN) care se opune continuării rapide a trecerii la o societate întemeiată pe principiile pieței libere. Putini au virat cu adevărat spre stînga în raport cu 1990 (printre ei, cu siguranță, calculatorul și multe comisii electorale); puțin — se vorbește mai curînd despre o creștere deloc neglijabilă a opțiunilor în favoarea actualii opozitii democratice. Apoi, ca să viroz spre stînga trebuie să o faci conștient fie dinspre centru, fie dinspre dreapta. Or, cei care au votat acum pentru FDSN și celelalte partide de stînga sînt departe de a fi virat dinspre centru sau dinspre dreapta; votul lor pare a fi mai mult expresia unei anumite inerții și mult mai puțin cea a opțiunii conștiente și lucide pentru un anumit program economic sau pentru o anumită doctrină politică (în mare parte inexistentă în cazul FDSN, PSM, PRM). Acești oameni au votat aproape la fel precum în 1990, deci ei nu au virat de nicăieri, ci au rămas — din diferite motive — în „această” tabără. Eu nu cred, de aceea, că votul lor se îndreaptă în primul rînd împotriva reformei economice rapide, ci mai presus de toate este expresia fidelă a propriilor lor fantasme și obsesii, alimentate — pe fondul unei dificil de informare — de propaganda necivilizată și indecentă împotriva Convenției pe care au dus-o fără excepție toate partidele de stînga în frunte cu FDSN și al său candidat la președinție, care n-au încetat să vorbească oamenilor (la salet despre reintroducerea moșierilor, luxurii nemiloasă din partea Convenției ș.a.m.d.). Acești oameni nu au votat de aceea atît împotriva reformei (sau pentru comunism), cît împotriva... moșierilor și a altor fantasme, ceea ce nu e în nici un caz ocași lucru.

Alături de virajul spre stînga, mai există încă o opinie în rîndul ziaristilor și comentatorilor cu care nu sînt de acord. E vorba despre credința în posibilitatea unui viitor minim consens în politica economică între toate partidele politice importante, pornindu-se de la situația economică obiectivă dezastruoasă în care ne aflăm în prezent. E adevărat, această credință și toți sîntem de acord să trebuie să recunoaștem că producția a scăzut în mod răitor de mult în ultimii doi ani și jumătate, că datoria externă n-a încetat să crească ș.a.m.d. Dar de la a recunoaște această stare de fapt și pînă la a realiza un

consens în viitorul politic economic există o distanță imensă. Aici intervin deosebiri de doctrină economică și politică — altele cite există —, care se vor opune realizării minimului consens (de altfel, de dorit). Orice viitor politic economic ce și propune adîncirea reformei se va oza pe două direcții mari: ea va trebui să realizeze, în primul rînd, o minimă stabilizare macroeconomică și, în al doilea rînd, restructurarea de adîncime a economiei. Or, dacă în primul caz se poate realiza — de bine, de rău — o unitate minimă de vedere între toate partidele politice, e dificil de crezut că aceasta poate exista în al doilea caz. Aici intervin cum spuneam, opțiunile ideologice, de doctrină, de care nu se poate face abstracție. De acestea depinde bunăoară accentul pe proprietatea privată sau pe cea de stat, care e diferit în cazul Convenției sau al PRM (iertată-mi fie apropierea!). Diferențele ideologice vor apărea cu siguranță în momentul în care se va hotărî ce anume să se restructureze. S-a spus pe bună dreptate că eşichierul politic românesc este împărțit în prezent între partide pen-

tru care menținerea economică lăsată de răposatul dictator este una „valoroasă” („avem capacități de producție valoroase, conducători de unii economice bine pregătiți” — Gh. Funar, Ion Iliescu et comp.) și partide care recunosc cu luciditate calitatea lamentabilă a unei mari părți a acestei moșteniri, fiind decise să o refacă aproape din temelii. Diferența este considerabilă între cele două puncte de vedere și e greu de crezut că o conciliere n-îl ar fi posibilă din principiu în cîmp de lăță. Pentru că multe „unități economice” care în trecut au avut un rol „valoros” în viața politică li se par a fi „valoros”, neavînd nevoie decît de reforme cosmetice celor din opoziția democratică în vor apărarea ca fiind uzate din punct de vedere fizic și moral, avînd nevoie de o reformă de profunzime. Chiar dacă adevărul s-ar afla undeva la mijloc, minimul consens în politica economică va fi extrem de greu de realizat.

MAI MULTE ROMÂNII

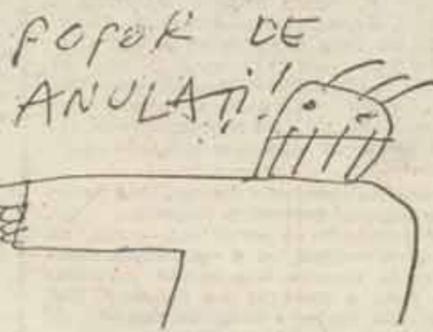
MAGDA CĂRNECI

Înainte de alegeri, destui români au observat asemănarea frapantă a chipului lui Emil Constantinescu cu efigia atît de cunoscută a lui Alexandru Ioan Cuza. Pusă în contrast cu masca „activistică” a actualului președinte, apropiere fizică dar și simbolică dintre candidatul opoziției la președinția țării și primul domnitor al unei Româniîi pornite pe calea unificării și modernității conținea subiacent o speranță. Acea că, poate, la mai mult de un secol distanță, se va produce din nou în istoria României un „miracol”, o „levitură politică” extraordinară care s-o extragă din destinul ei aparent fatal pre a o lansa voluntar pe orbita unor apăsate schimbări.

Dar dacă în 1859 și după aceea, o mină de boieri luminați și de intelectuali scotiți în Occident putea impune unei țări întregi retardate un curs neașteptat, parca în raport cu istoria ei anterioară (desi pregătit de acumulate condiții culturale, economice și politice). Între timp lucrurile s-au modificat radical. După un secol de modernizare mai rapidă sau mai lentă și după jumătate de secol de comunism, intelectuali și politicieni acestei țări trebuie să (înă seama, mult mai mult decît au făcut-o și sînt încă tentați să o facă, de ceea ce s-a numit, în analiza modernității, fenomenul „democrației de masă”, sau „civilizația majorității”, sau „puterea celor fără de putere”).

Din această perspectivă, alegerile din 27 septembrie 1992 au însemnat încă o dată, după alegerile din mai 1990, o radiografie nemiloasă dar reală prin anatomia, fiziologia și mentalitatea corpului electoral românesc. Dincolo de multiplele nereguli și de prea numeroasele voturi anulate, rezultatele finale au subliniat din nou existența „citorva falci esențiale în constituția României actuale, care pare să se îndrepte către o „originală” democrație populară post-comunistă.

Hărțile distribuției voturilor valabile

și a celor anulate mărturisesc în fapt coexistența mai multor Români în același teritoriu geografic și cultural. Există astfel o Românie urbană, a centrelor industriale și culturale, care nu votat masiv pentru direcția schimbării; o Românie a marilor aglomerații umane, mai informate de mass-media, mai agitate de opțiuni politice divergente, mai dispuse modificărilor de formulă prezidențială sau guvernamentală. Dar subzistă și o masivă Românie rurală, mai tăcută și mult mai inerțială, mai puțin informată dar și mai puțin luată în calcul; o Românie a unei populații închise în comunități mici dar răspândite și în mahalale sau cartiere muncitorești recente; o populație mult mai numeroasă decît cei 40% din statistici, speriată de schimbări dese și bruste, nelămuritoare în politicieni și politici, păsivă la orice reformă forțată, dar legată de valorile tradiționale ale neamului și pămîntului.

Există apoi, cum s-a confirmat prin opțiunile partinice, o Românie occidentală și una orientală. O Românie a Ardealului și Banatului, a părții de vest, expusă la istorie și geografie influențate occidentale și informațiilor cosmopolite; o regiune mai dezvoltată economic și mai disciplinată social și politic, căreia amestecul de noamori, de religii și de formule de civilizație îi conferă o mai mare mobilitate și disponibilitate în fața ideilor de reformă și adaptare. Alături de care înțelegă România vechiul regal, cea a Munteniei, Moldovei și Dobrogei, mult mai omogenă ca materie umană, dar și mult mai conservatoare; mai puțin expusă influențelor „destabilizatoare”, mai să-

raea, dar și mai puțin dispusă să dea sîrăcia din mină și de acum pe o perspectivă prosperitate viitoare.

Există o Românie a generației vîrstnice, speriată de spectrul mizeriei și al nepuținței de adaptare, închistată în resentimente, reacționară în opțiuni politice, visînd restaurația nu se știe cărei orînduirii. Și există o Românie a generației tinere, explozivă și neajutorată, doritoare de schimbări rapide, nerăbdătoare față de ritmul lent și de costurile dureroase ale reformei, dezorientată de pluralistul haos politic dar neopregătită să-și asume răspunderi capitale, lipsită de credința vreunei utopii viitoare, neputînd să vizeze nimic.

Există o Românie a republicanilor și una a monarhiștilor. Există o Românie a stîngii și o Românie a dreptei, o Românie a „autohtonizării” și una a „europenizării”. Există o Românie a politicienilor și una a celor supuși politici. O Românie a unei minorități care manipulează după ideile și interesele ei o masă umană pasivă și confuză, o masă manipulată, încă prea puțin interesată cu adevărat de politica.

Și mai există o Românie a intelectualilor. O patrie judecată după criteriile morale sau ideale, o patrie care ar trebui să fie mult mai sensibilă la valorile europene, internaționale, o patrie care ar trebui să-și facă un lung proces lăuntric și să înceapă un aspru rechizițoriu al comunismului, o patrie care ar trebui să se lase schimbată de bunele intenții ale celor puri și ale celor de bine, o patrie care ar trebui să renunțe mult mai rapid la vechile deprinderi și corupții, la mentalitatea de popor supus, umilit, obidit, la frica de nou și de schimbare, la indiferență și nepăsare, la complacerea în mizeria noastră cea de toate zilele, dar bine cunoscută, dar străveche, dar a noastră, dar românească.

Și există România celorlalți, a celor mulți, a marii majorități. România reală. Cea de după un secol de modernizare forțată și de după o jumătate de secol de comunism. Cea resemnată de o istorie lungă și aberantă, cea obosită de prea multe și prea dese revoluții. România populară. Mult mai lentă și mai prudentă. Prea puțin interesată de abstracte valori civilizatorii sau culturale, prea mult obsedată de valorile imediale, vitale, ale pîinii de azi, ale zilei de mîine „România colectivă”. România unei enorme mase umane tatonînd numai în ritmul încet și cu instinctul sigur al speciei calca celui mai mic cost vital în înaintarea ei către un viitor necunoscut. Poate România inconștientului colectiv conștient. Cea a unui străvechi comunism țărănesc căutîndu-și — la ieșirea dintr-un colectivism comunist care l-a deformat irevocabil — formula convenabilă, soluția „originală”, a unui altfel de „democrație populară”, ori populistă.

Între atîtea Româniîi suprapuse și întrepătrunse, uneori ignorîndu-se, altele excluzîndu-se violent, între țara legală, țara juridică, țara culturală, țara politică, țara ideală și între țara reală, intelectualii și politicienii vor trebui să la act de această Românie din urmă, mult mai mult decît au făcut-o și decît sînt încă înclinați să o facă, dacă vor cu adevărat să înțeleagă și să schimbe ceva.

• NOI
• NU
VOTĂM
MUNICIPIA
GÎNDIM

ÎNTRU OBRĂZNICIE ȘI MINCIUNĂ

ANDREEA PORĂ

Emisiunile televizate de luni și marți seara au relevat printr-o multitudine de „calități” pe care „am avut plăcerea” să le descoperim la dl. Iliescu în acești doi ani, încă una: obrăznicia. Care, folosind în lipsă de alte argumente) cu înfatuare, și siguranță de sine, s-a transformat într-o armă a unui atac dezgustător și camușios. Am asistat luni la premiera semidocumentarului obrăznic în forma sa cea mai joasă.

Nu-ți pot imagina cum și-a permis președintele (probabil tocmai la adăpostul funcției) să jignească un om de talia intelectuală a d-lui Manolescu (și implicit întreaga Convenție Democratică), care în ultimă instanță a încercat să scoată castanele arse din foc cu propriile mâini: afirmând că acesta ar fi „slugarnic”, „filsul de coloană vertebrală”, „vîndut patronilor săi de peste ocean” și „unor forțe oculte ostile” (Ce forțe și ce patroni, stimabile președinte?). Și de ce toate aceste acuze impertinente și într-o măsură ireponsabile? Deoarece Congresul american — pe care dumnealui îl confundă cu „Marea Adunare Națională” și cu Parlamentul român, crezând că acolo se accede prin aceleși mijloace ca în forurile noastre legislative, că respectivii congresmeni nu sînt într-adevăr reprezentanții poporului american, ci produsul unor jocuri de interese și sfărșit de grup (ca la noi) — a votat împotriva acordării Clauzei. Ca și cum ar putea clevea din România, ori cine ar fi, să-i manipuleze pe cei 283 de congresmeni care au votat împotriva și eventual să-i „prelucresc” pe ceilalți 88, care au spus „da?”. Dacă nu ar fi imperlinită, am putea crede că ideea este rezultatul prostiei și al unei proaste informări. Dar nu este! Pentru că Ion Iliescu știe că din cauza lui și a forțelor comuniste și extremiste care-l susțin, acum mai mult ca oricînd, s-a pierdut Clauza. Căci nu poate fi alt de naiv încît să nu-și dea seama că Congresul american nu va sprijini în veștii veștilor un Parlament de stînga, extremist și un președinte comunist (clauza însemnînd printru altele, enumerate foarte bine de dl. Constantinescu, și o garanție pe care statul american o acordă proprietății investitorilor — în ce privește siguranța afacerilor din țara respectivă). Ion Iliescu știe toate acestea, dar nu-i pasă și atunci, folosindu-se ca și Ceaușescu, care a refuzat clauza, tot arsenalul comunist și inducerea în eroare, afirmînd cu stăpînită mîndrie că: „nu avem nevoie de certificate de democrație din partea altora”. Nu avea dumnealui (și nici nu o să capete vreodată), dar noi avem!

Interesant este că agresivitatea din prima seară, care dovedea implicit teamă și nesiguranță, s-a atenuat în cea de-a doua, după vizita făcută primarului Clujului, unde a primit asigurări „ferme” că voturile peunericilor vor pleca în zbor în spre cei trei trandafiri. Bine „prelucrat” de Funar, și în urma discuțiilor cu „cultivatorii de morcovi”, președintele și-a schimbat unghiul de vedere, gîsind un alt lan ispașitor — evident, în persoana congresmanului Tom Lantos. Președintele în funcțiune este indignat că după ce „l-a oménit” (familiarie făcută pe tonul unuia care a încercat să cumpere ceva mai leftin de la magazinul de solduri și nu l-a reușit pasenta), congresmanul american a îndrăznit să dea dovadă de necrușătoritate și să „mîntuie cu nerusinare”. Ca și cum nu ar fi adevărat că dl. Funar, la Cluj, a desființat firmele și școlile în limba maghiară, că instigă cele două etnii... Iarși președintele confundă Congresul american cu Parlamentul României, unde minciunile „nerusinate” rămîn nesancționate și pe Tom Lantos cu Dumitrescu.

Cea de-a doua mostră de obrăznicie constă în comparația pe care și-a permis președintele să o facă între activitatea sa dovedită de nomenclaturist și cea „asazisă” a d-lui Constantinescu. Adică după o viață întrează în care a avut funelii de la cele mai mici pînă la cele mai înalte în ierarhia de partid, în care l-a tinut

într-o țară Ceaușescu, zimbînd slugarnic lîngă dictator numai din dorința de a se face „remarcat”, după ce a promovat „idealurile comuniste” prin plenary, după ce a beneficiat de toate avantajele acestei prodigioase activități (dacă ar fi să ne gîndim numai la salariul de 12.000 lei/lună din '63), Ion Iliescu mai are curajul să se considere disident și trimis la „re-educare” ca secretar cu propagandă exact la Comitetul Județean Timișoara. E prea de tot! Și dacă a fost așa de disident, de urmărit de securitate, de marginalizat, trebuie să existe undeva prin sefurile securității vreun dosar care să aștepte această activitate. Să-l vedem și noi! Iar ca să mai sustină că toate posturile de nomenclaturist pe care le-a avut se pot compara cu funcția d-lui Constantinescu de secretar de partid, cu profesionalul într-un colectiv de 60 de persoane, care s-ar fi aflat „în legătură cu cabinetul dol”, este de-a dreptul o insultă adusă tuturor fostilor membri de partid.

Un alt aspect, relevat mai cu seamă în emisiunea de marți, este cel al tipului de întrebări la care au acceptat cei doi candidați să răspundă. Dl. Constantinescu a răspuns cu claritate numai la întrebări „grecie”, ce-l vizau și atîcau direct, tocmai din dorința de a lămuri situațiile ce prin caimnările fedesestice aruncau o anumită lumină asupra propriei persoane și a întregii Convenții. A lîmpezit (cu mult mai multă fermitate și siguranță ca în prima seară) problema neacordării clauzei, a nomenclaturii, a protecției sociale în concordanță cu privatizarea, a noțiunii de intelectual. În schimb, dl. Iliescu și-a triat acele întrebări care îl puneau mîngie la filele și s-a adresat prin răspunsurile date numai cîtorva categorii de alegători pe care mizează și care așa cum s-a dovedit, l-au și votat: pensionarii, chirișii și tîrîni. Ce să înțelegem? Că va fi președintele pensionarilor timorați de ziua de mîine (pe care îl va dezamăgi ca și pînă acum), al tîrînilor specialiști cu gogorile mosierilor (care își vor pierde pămîntul exact din motivele pe care le-a spus dînsul, dar și din cauza leziilor proaste și restrictive care s-au dat sub patronajul său), al chirișilor și nomenclaturistilor vechi și noi care s-au instalat astăzi în casele naționalizate. În nici un caz nu va fi președintele tîrînilor (nu a făcut nici o referință la ei), al intelectualilor (în fața cărora președintele are vădite complexe de inferioritate), al celor care vor să scape de jugul sîrăciei, sau al celor care au luptat în revoluția din decembrie și după.

Din tot ce a spus dl. Iliescu aseară, reiese clar că: reforma va fi stopată („reducerea subvențiilor ar trebui amînată pînă la primăvară”), că țara se va afla sub dominația unui parlament și guvern de stînga, cu care dînsul „va colabora foarte bine” deoarece are idei tot de stînga, și că imaginea României nu conținează prea mult pentru că „noi nu avem nevoie de aprobarea nimănu”. Dînsul vorbește ca și cum va fi președintele unei țări ce are în față numai țara ce vine, pentru că pe ea pune accentul, cu ea ne sperie („țara va fi grea”, „situația e proastă”). Miza cea mare constă în frica celor „mulți și necăjiți” de frig, foame, scumpiri. Dar ce va face dînsul la vară sau la iarna viitoare, cînd pămîntul și țara asta vor ieși în stradă? Pe cine va mai da vina? Ce va mai născoci?

Nu are rost să analizăm și restul discursului prezidențial, pentru că destul a vorbit mult, a spus nimic. Nu am aflat nimic despre așa-zisul program anterior, despre cum va asigura concret protecția celor cărora le cere votul. A hătut apa-n piulă și, ca să fim drepti, cel cît de cît inteligent nu l-au putut urmări pînă la capăt. Plicticoala era prea mare!

Oricum, și-a început seara cu o obrăznicie: „cineva îmi oferea un morcov pentru competitor” (un peuneric probabil n.a.), și a încheiat-o cu o minciună: „dumnică foarte mulți orășeni au mers să-și luereze pămîntul și au votat acolo”. De fapt, acestea sînt cele două coordonate între care se plasează Ion Iliescu.

SĂ VĂ FIE RUȘINE, DOMNILE ION ILIESCU!

Am asistat cu stupefacție și indignare, cuvinte care nu acoperă întreaga stare de spirit, în inumană calomnie a tot ce înscamnă dăruire întru adevăr, spirit de sacrificiu fără cruțare și strălucită manifestare a energiei creatoare de-a lungul unei vieți întregi fără pată.

Am asistat la acuza de desconsiderare a poporului român adusă celui care și-a contopit destinul cu istoria dramatică și sacră a spiritualității românești sub forma metafizică și profund umană a filozofiei scribie.

Ion Iliescu, un obscur hidrolog de limbă rusă, scoliț la căpîrăria utemistă, reprezentînd paradigma activistului inutil, cu crize de autoritarism bătrînic, îl considera pe domnul profesor universitar Nicolae Manolescu — simbolul rezistenței antifolclorice românești — „fără coloană vertebrală” și „servilul puterilor străine”.

Dacă a doua acuza face parte din reperoriul clasei al delajațiilor comuniste, ca în procesele prin care brutele au luat puterea la jumătatea anilor cincizeci, senzația de mizerie morală care însoțește emișatorul primei insulte depășește orice imaginație.

Cel care nu a găsit nici un vinovat pentru împușcarea a o mie de revoluționari jertfiți pentru ca el să ia puterea, cel care exmatricula studenții fără „conștiința luptei de clasă”, cel care părăsea indignat sala Colocviului de poezie de la Iași unde noi recitam poezii despre „președintele prezumtiv al asasinului Oswald”, trespădușul care îl însoțea slugarnic, cum se vede în fotografiile, pe „genialul cititor” prin județele unde era prim-secretar, membrul comitetului politic executiv, îl acuza pe domnul Nicolae Manolescu, care și-a modelat cariera pe criteriul profund moral al refuzului de a face parte dintr-un partid nedemocratic, de „lipsă de coloană vertebrală”!

Lipsa de rușine și de scrupule a principalului vinovat de stagnarea și izolarea economică a țării nu este întrecută decît de pofta de putere maldidivă a celui care se vizează de ani de zile în postura de secretar general al partidului comunist român. De data aceasta nu mai e vorba de orbire politică sau de neînțelegere — reaua intenție a unui ideolog comunist vizînd discreditarea unui adversar nu numai politic, ci a unui oponent în sensul mesajului de existență, este mai mult decît vizibilă.

Pentru că, pur și simplu, ce reprezintă Ion Iliescu? Descendentul ideologiei sovietice, mesagerul „internaționalismului” proletar pe care îl vrea acum „național”, după lipsirea țaranilor de mijloacele de producere liberă și interesată a roadelor pămîntului. Cum crede dînsul că poate redresa economia, cînd este total izolat, agîtînd disperat sloganul ceaușist al „amestecului în treburile interne”?

Faptul că domnul profesor universitar Nicolae Manolescu, umanistul de enciclopedică informație și unică înzestrare filologică, cel care a declarat „meseria mea e patriotismul” și care și-a făcut un singur țel din slujirea culturii naționale, a ajuns să fie discreditat în fața telespectatorilor de către un politruc rudimentar, m-a făcut pentru prima dată în viață să-mi fie rușine că sînt român. Imediat, însă, gîndul normal se ivește în minte. Oare domnul Iliescu reprezintă această țară, acest popor credul și fantast? Oare atenul acesta rinjit, care adună cu greu cuvintele, grobianul aparatcîk vicelan și tălbit reprezintă patria lui Eminescu?

Niciodată!
Sînteți singur în fața poporului pe care îl condamnați la foame și izolare, discreditați ideea de luptă politică, de adevăr și onestitate, sfidați și disprețuiți destinul național, domnule Ion Iliescu!

Să vă fie rușine!

ION STRATAN

INTILNIRILE DE LA CLUJ

Tineri intelectuali români, universitari la Universitatea Babeș-Bolyai, aparținînd domeniilor de științe sociale, teatru și critică literară, au fondat, împreună cu Centrul Cultural Francez, un grup de reflexie și schimburi româno-franceze.

Acest grup și-a propus să adune în cadrul unui dialog public personalități ale culturii românești și franceze, scriitori, istorici, politologi, sociologi, artiști care vor dezbate teme de interes general.

Acestea vor fi întîlnirile de la Cluj.

Dintre personalitățile franceze putem deja menționa pe: Bernard Guenée (istoric al Evului Mediu), Emmanuel Carrère (scriitor), Jacques Rupnick (politolog, specialist în problemele țărilor din Est), Daniel Bedos (director al Festivalului de Teatru de la Montpellier), Ariane Mnouchkine (regizor, dramaturg), Guy Margnane (regizor de film), Pierre Hassner (specialist în relații internaționale), Jean-François Revel (jurnalist, editorialist în Le Point), Marc Richie (filosof).

Dl. Tudor Florescu, membru B.E.C. din partea C.S.S., și-a prezentat demisia azi 6 octombrie. Motivîndu-și decizia, dl. Florescu a precizat în cererea înaintată B.E.C. că „alegerile din 27 septembrie nu sînt corecte. Conștiința mea nu-mi permite în aceste condiții să girez, ca membru al B.E.C., aceste alegeri”.

COMITETUL DE SPRIJIN AL CAMPANIEI
PREZIDENȚIALE EMIL CONSTANTINESCU

Rezultatele finale ale alegerilor din 27 septembrie, furnizate de B.E.C. marți, 6 octombrie 1992

Președinție	
— Ion Iliescu	— 47,24%
— Emil Constantinescu	— 31,24%
— George Funar	— 10,88%
— Caius Traian Dragomir	— 4,75%
— Ioan Minzatu	— 3,05%
— Mircea Druc	— 2,75%

Camera Deputaților	
— F.D.S.N.	— 27,72%
— C.D.R.	— 20,01%
— F.S.N.	— 10,19%
— P.U.N.R.	— 7,72%
— U.D.M.R.	— 7,46%
— P.R.M.	— 3,0%
— P.S.M.	— 3,04%

Senat	
— F.D.S.N.	— 20,29%
— C.D.R.	— 20,16%
— F.S.N.	— 10,39%
— P.U.N.R.	— 8,12%
— U.D.M.R.	— 7,58%
— P.R.M.	— 3,85%
— P.D.A.R.	— 3,31%
— P.S.M.	— 3,10%

● La Camera, în urma renunțării buletinelor de vot nule, s-au descoperit ca fiind valabile 54.749; la Senat 47.102, iar la Președinție 9.159.

● Deci din totalul de 3.580.000 buletine de vot nule, numai 111.010 s-au dovedit a fi valabile.

● Am dori să punem următoarele două întrebări B.E.C.-ului: a) în câte secții și circumscripții electorale s-a făcut această renunțare și în ce procent. (Dorim cifre, nu aproximații)

b) Cine a făcut parte din comisiile de renunțare și cîți observatori au participat. (Tot cifre și nume)

COMUNICAT DE PRESĂ

Convenția Democratică din România își exprimă regretul că delegația sa, formată din două proeminente personalități, domnii Nicolae Manolescu și Vintilă Brătianu, nu a reușit să influențeze votul Camerei Reprezentanților din SUA în problema acordării Clauzei națiunii celei mai favorizate României.

Din păcate, recente evoluții politice din țară nu au fost de natură să schimbe modul de percepere al parlamentarilor americani asupra situației din România, perpetuîndu-se astfel o stare de fapt cu efecte profund dăunătoare intereselor românești.

COMITETUL DE SPRIJIN
AL CAMPANIEI PREZIDENȚIALE
EMIL CONSTANTINESCU

2 Ce trebuie făcut în acest caz?

1 După informațiile de până acum, considerați că s-a produs o fraudă electorală semnificativă?

MAGDA CĂRNECI

1, 2. Sîntem la o săptămîină după alegeri și rezultatele lor plutesc încă într-o incertitudine ceî puțin bizară. O incertitudine dublă: obiectivă și subiectivă, statistică și psihologică.

Obiectiv, dificultatea procesului de însumare a rezultatelor pune sub umbra unui mare semn de îndoielă întregul proces electoral. Lentoarea, amînările, precizările de parcurs, comunicatele echivoce par să dezvăluie o mașinărie electorală mult mai puțin reglată decît ne lăsăm să credem afirmațiile din perioada pre-electorală. Neclaritățile din instrucțiunile de procedură au dat loc la prea multe interpretări abuzive și inconsecvente. Dar mai ales numărul enorm de voturi nule, prea mare în raport cu orice normă internațională, ridică probleme serioase de natură juridică asupra corectitudinii acestor alegeri.

În fața acestei situații extrem de complexe și delicate (ca să nu spun periculoase), inclini să cred că ar trebui folosită o strategie combinată și complexă, care să îmbine mai multe tipuri de acțiune. Ar trebui să existe mai întîi o evidență a buletinelor anulate, pe județe, iar în cadrul acestora, pe formațiuni politice, pentru a se putea suprapune hărțile cu rezultatele previzorii oficiale și neoficiale, și a se trage prin comparație concluziile de rigoare. În circumscripțiile cu un număr prea mare de voturi nule (de la 10% la 20%), o minimă onestitate ar cere refacerea votării, pentru a se contracta bănuielele de contrafacere. Cum, în virtutea legii electorale, buletinele nule trebuie păstrate, refacerea votării, prea dificilă practic, ar putea fi înlocuită cu o nouă verificare a voturilor nule de către comisiile alcătuite din observatori independenți, reprezentanți ai partidelor și justiției, observatori străini. Pentru că acest lucru ar pretinde încă o săptămîină de lucru, cred că tîrziu al doilea nu s-ar putea ține înainte de a se cunoaște rezultatul sigur și definitiv al primului scrutin.

În plus, mi se pare că ar fi demn și necesar, față de importanța capitală a acestor alegeri, ca formațiunile politice, dar mai ales sindicatele, diversele asociații și formațiuni ale societății civile, armata, poliția și justiția să-și afirme public punctul de vedere, prin mitinguri, conferințe de presă și comunicate, asupra acestei situații nou create.

Căci plutesc o mare incertitudine psihologică asupra alegerilor. Toate aceste incertitudini, tergiversări, afirmații ambigue, tăceri, negocieri și amînări manifestate de Biroul Electoral Central încep să fie percepute în întreaga țară sub umbra unui grav semn de îndoielă. Ceva pare să nu fie în regulă cu aceste alegeri, ceva nu merge cum trebuie. Toate ordinașoarele, toate aparaturile sofisticate, toate lăudatele sisteme tehnice și organizaționale puse la punct pentru acțiunea electorală par să nu fi funcționat eficace. Cetățeanul de rînd, cetățeanul onest, marea majoritate nu poate să nu se întrebe în cele din urmă asupra sensului acestei stări de lucru ceî puțin echivoce.

În afara unei probabile fraude electorale, se conturează acum o cel puțin la fel de gravă fraudă psihologică. Cetățeanul român i se viciază acum frava încredere pe care o mai avea în putința instalării mecanismelor democratice în patria sa. Dar dacă în 1990 reacția majorității la rezultatele alegerilor a fost pasivă, ca și inexistentă, iată că în 1992 ceva totuși s-a schimbat. Partidele reacționează mai prompt, există organisme care își asumă rolul de control din partea societății civile, există puțină încredere în paratele a voturilor. Chiar și instituțiile oficiale par mai puțin sigure pe ele. Chiar și mijloacele de influențare și coerciție par că au funcționat mai prost decît înainte. Dacă Biroul Electoral Central există, ar trebui să folosim această ezitare, după cum ar trebui să folosim toate mijloacele la îndemînă pentru a face din această perioadă post-electorală timpul tare al unei probe a națiunii întregi asupra reflexelor ei democratice. Căci simburii unei noi mentalități, mai libere și mai curajoase, își arată germeii chiar în mijlocul acestor problematice alegeri. Nu avem dreptul să lăsăm să piară acești germeni fragili. Nu avem dreptul să ratăm.

MIHAI ZAMFIR

1. Da. Să așteptăm totuși ultimele concluzii.
2. Mi-e teamă că nici una din soluțiile propuse nu este realizabilă — și aceasta din ratiuni concrete și contingente. Unica ieșire rațională ar fi retragerea din funcțiunea electorală (și din conștiințele ei) a celor care cred în democrație, în cazul în care fraudă ar fi dovedită.

DORU COSMA

1. Da, a existat o fraudă electorală la scară națională, de mare proporție, în numeroase localități și divizată printr-o mare varietate de mijloace și modalități. Ea rezultă din:

- a. Refacerea votării
- b. Alcătuirea unei comisii cu reprezentanți ai partidelor, justiției

a) probe materiale furnizate din abundență de presa independentă;

b) pură logică. Este imposibil de admis ca același electorat să-și fi triplat erorile de vot (buletinele nule pentru parlament) într-un răstimp de numai șase luni (februarie-septembrie '92), în loc ca, dimpotrivă, să le fi corectat. Autorii fraudelor nu pot fi alții decît beneficiarii lor (chici cîmperec cei ?).

Întrebarea dvs. vizează însă numai fraudă (incorectitudinea) la operația de votare propriu-zisă.

În opinia mea, principala incertitudine în aceste alegeri, ignorată atât de observatorii străini, cit și de cei naționali, rezidă și în premisele scrutinului, nu numai în scrutin, mă explicit. Prin „alegeri corecte”, așa cum ne-au proțina marile democrații occidentale, trebuie să înțelegem în primul rînd egalitatea la șansa a candidaților. Pentru aceasta trebuie să se (țină seama de faptul că în țările post-totalitare ca România, întreg aparatul funcționăresc (de la trunchi cu prefectii), cele mai puternice mass-media (televiziunea și radio-ul), mijloacele materiale necesare pentru desfășurarea pe teren a campaniei electorale (telecomunicații, mijloace rapide de transport, teatre și aerlene, săli pentru întruniri publice etc.) aparțin unei statului. Ca atare, cine are înțelesul statului se bucură de o superioritate covârșitoare în alegeri. În aceste condiții, se poate sustine în mod serios că, de pildă, dl. E. Constantinescu, înfățișat rareori pe postul național de televiziune și doar într-o scurtă perioadă de timp (cître o lună), a beneficiat de șanse și de facilități egale în alegeri cu cele de care a dispus dl. I. Iliescu, prezent ritmic, de la revoluție, pe ecranele televizoarelor, iar de circa 4-5 luni chiar de 3-4 ori pe zi, în diferite postaze și la mitingurile naționale cele mai importante? Incorectitudinea în alegeri începe deci prin flagrantă înegalitate de șanse oferite diferiților candidați, mai ales prezidențiali.

2. Corectarea fraudelor electorale nu se poate realiza decît de organele, în termenele și cu procedurile legale prevăzute în principal de Constituție și de legile pentru alegerea parlamentului și a președintelui României. Anularea alegerilor dintr-o circumscripție electorală dată este o atribuție a Biroului Electoral Central (art. 25, al. 1 lit. f din legea nr. 69/1992), sub condiția ca cererea în acest sens, motivată și însoțită de probele necesare, să fi fost făcută de partidul, formațiunea politică sau candidatul independent lezată în țig de ore de la încetarea votării (termenul expirat în prezent). Îndeplinirea într-un termen atîi de scurt a condițiilor legale pentru anularea alegerilor frauduloase și repetarea scrutinului este atîi de dificilă, încît ea este rareori realizabilă în practică. Situa autorii Constituției noastre de ce au pus condiții atîi de draconice acestora care ar îndrăzni să conteste alegerile organizate de oamenii Puterii pentru menținerea puterii.

ALEXANDRU DUȚU

1. Da!
2. Alcătuirea unei comisii cu reprezentanți ai partidelor, justiției și observatori independenți pentru reverificarea voturilor nule.

MIHAI CREANGĂ

1. Fără îndoielă, pentru un alegător rău informat putea fi dificil să se descurce cu cele două broșuri-buletine de vot pentru Senat și Camera Deputaților. Oricum, un milion și jumătate de nepricepuți pare cum mult. Mai puțin explicabile sînt voturile nule pentru președinție, unde simplitatea formularului excludea confuzia. Dar este imposibil de admis ca pe unele buletine de vot dublu stampilate tussu să fie de culori diferite. În aceste cazuri, cel puțin, fraudă este clară. Cine și în folosul cui a imaginat și a pus în practică „Tehnica dublei stampile”?

2. Este importantă verificarea structurii voturilor nule pentru a se vedea ce formațiune politică a profitat de pe urma acestei confuzii dirijate. Dacă se evidențiază cu claritate o intenție de fraudă a unei formațiuni politice și se pot stabili răspunderile, atunci trebuie trasă consecința pe care le stabilește în acest caz.

DRAGOȘ NICOLESCU

1. Da. Foarte mare. S-au inversat rezultatele.
2. Rezultatul votului pentru parlament ar trebui anulat, iar perioada dedicată unei noi campanii electorale, folosită concomitent pentru analiza voturilor nule.
Este absolut necesară amînarea în rului II pentru alegerea președintelui.

FLORIN IARU

1. Pînă miercuri 30 septembrie eram conștienți că vina aparținea exclusiv

și observatori independenți pentru reverificarea voturilor nule

- c. Aminarea turului II și mărirea numărului de observatori naționali și internaționali
- d. Altceva.

Convenției Democratice, din două motive: a) o campanie electorală proast făcută (mă refer la campania parlamentară); b) numirea în cap de listă în foarte multe cazuri a unor oameni nereprezentativi. Începînd însă de Joi 1 octombrie, convingerea mea s-a schimbat. Este evident, alți presa de opoziție, cit și cea cit de cit oficială, prețiu și B.E.C., afirmă același lucru, și anume că au avut loc neregulă grave la scară națională. Chiar și o viciere a rezultatului cu numai 2-3 procente pentru parlament sau, și mai mult, pentru alegerile prezidențiale reprezintă o ilegalitate. Una este cînd un șef de fabrică își fură propriii salarii și alta cînd unii popor i se ia din mîna puterea de decizie. Dacă se va dovedi că alegerile dau marja de eroare mai mare de 3%, afirm cu toată responsabilitatea că aici avem de-a face cu un caz de înaltă trădare. Zilele care au urmat au dovedit clar un singur lucru: zeli subalternilor pe plan național a dus chiar la răsturnarea calculului Puterii. Aceasta dovedește că fraudă a fost pregătită, dar a fost descoperită datorită unui lanț continuu de neregulă, de supralicitanți pe plan local. Există o dovadă matematică a fraudei — sondajul INFAS-IRSOP confirmă o eroare (ca și cum ar fi cunoscut cantumul de nepricepere al alegătorilor), ceea ce este o imposibilitate logică. Chiar dacă un alegător face o greșeală electorală, sondajul de opinie nu poate proba aceasta. Bănuiesc că secretele revoluției, combinate cu secretele foarte multe persoane oficiale, au înșus această soluție disperată. Cei care au comandat această fraudă sînt oameni disperși, capabili de orice. Faptul că fraudă depășește calculul inițial mai este probat de viteza cu care invingătorii au și oferit ceva invinsilor. În politică nici un invingător nu colaborează pînă la prima criză cu învinsul său.

2. Evident, altceva. Întrucît cazul este nemăslințit în toată Europa post-sovietică, eu unul cer observatori ai O.N.U., măsura fiind însoțită de blocarea oricărui acțiun diplomatice a actualilor guvernanti.

ZOE PETRE

1. Există un cumul de dovezi și premunții care indică o fraudă a alegerilor. Mi se pare extrem de greu de crezut că, subit, un român din țecce și-a pierdut unul ratiunii și n-a mai știut să voteze.

2. Într-o țară cu adevărat democratică, această întrebare nici nu s-ar mai fi pus; s-ar fi refăcut alegerile. La noi, problema e de a ști dacă e mai bine să alegem legitimă aparentă de democrație cu speranța că se va concretiza sau să distrugă fațada. Eu nu m-am hotărît încă.
În orice caz, este indispensabil punctul 3, pentru a asigura măcar, minimum de corectitudine turului II.

DRAGOȘ PĂSLARU

1. Da!
2. Fraudă bănuim de undă vine. Dl. Stolojan se face foarte vinovat. Ce prim pas, implicarea procuraturii și a justiției, stoparea turului II pînă cînd procuratura și justiția își vor spune cuvîntul.

ȘERBAN FOARȚĂ

1, 2. As fi putut răspunde ieri, în 7 octombrie, telefonic sur place, anchetei dumneavoastră. Lăhamitea, amărăciunea, blazarea m-au oprit s-o fac. Mă uit, cum ar fi spus Arghese, ca bivoliul în „golul mare” și nu întrezăresc nimic (cu buletinele, excepția unor soluții extremiste, pe care, însă, le refuz). Încep să-l înțeleg, acum, și pe absenteiștii noștri, pe desertorii de la urne, pe mai cu seamă, cei nevinovați, mult mai alergici decît noi la contrafacție, la minelindă. Da, cred că fraudă e una, cum spuneti, semnificativă și sub aspectul, dacă vreți, al amărîteii aritmetice (la care, ca și anolezii, recent, rămînem repetenți), și moralmente, în măsura în care continuăm pe calca înfruntată, cu succes, la 22 decembrie '92, către seară. Eram bolnavi de suspiciune, ca și, nu mai puțin, de pavor nocturn: sfioși și prepușcați, ca unii ce țeseau din noaptea, din lunga noapte comunistă. Singurul nostru antidot urma să fie transparența. Numai că primul mare miting pe decembrie, dacă țîn minte, n-a putut fi televizat, ca ocazia de... multă ești, după cum mult prea fumegeasă a fost a patra minerală. Pentru ca, azi, să biblim prin beza urnelor de vot și prin misterul electronic al bevelo-ardnatoare. Nu se vrea să cad în defecțiun, dar nici să sper că vreo comisie (a citi ?) a unei puteri secrete-gene (cîci expertă, ca supla, în secretele tulburii) s-ar învoi să facă totuși, lumina într-o tenebroasă sfecure deșonorantă. Nu-i comunist să nu prefere ficțiunea — erudel realității și lui de jure pe de facto. Copil, am priceput cu greu cum poate fi vîndut un meci. Nu mai usor mi-a fost, apoi, să află că se poate vinde, adică negocia, chiaz scorul. (În paranteză fie spus, beremul „României Mari”, ca și acela pesemist, sunt numai bune, amîndouă, să camufleze „deplasarea spre roșu” a lui Ion Iliescu și a partidului său drag. Era nevoie de o stingă a stîngii (at-că există.) Regulamentele sportive prevăd, în caz de meci vîndut, trucul, o prompă rețucare a sa pe un terță neutru și evident, cu alți arbitri. Care ne-or fi arbitri în fața ferentul rămînînd aceluși. — căci nu o să votăm, în Lună ?). În cazul, foarte improbabil, că incorectul nostru meci electoral s-ar rețuca ?.

BOGDAN GHIU

1. Da.

2.

Soluțiile propuse sînt complementare, reprezentînd etape ale unui același proces. Scopul final este: a) refacerea votării. Subpunctele b și c vizează, primul, găsirea responsabililor — directi sau comanditari — pentru fraudele electorale, ce trebuie căutate la toate nivelele operaționale și de decizie, la nivel local și național, conform structurii existente. Nu poate, deci, fi vorba de anularea turului II, decît în cazul în care nu ar fi nimeni găsit responsabil. Dacă, însă, sînt stabilite responsabilitățile, ar urma refacerea integrală a votului, după excluderea și punerea juridică sub acuzare a vinovaților. Astfel, s-ar repeta, întocmai, comedia...

BANU RĂDULESCU

1.

Da, consider că s-a produs o fraudă, dar de data asta în mod subtil, făcută mai cu mînuși decît altădată. Se vede clar că e vorba de fraudă, după proporția îngrozitoare de voturi anulate.

2.

Cred că e necesară refacerea votării, dar în mod serios, cu un control strict pînă în momentul definitivării rezultatelor. Cîte un observator pe loc, pe colo, nu e suficient.

RADU G. JEPOSU

1.

Nu chiar. De proporții a fost fraudă din 1946.

2.

Alcătuirea unei comisii cu reprezentanți ai partidelor, justiției și observatori independenți pentru verificarea voturilor nule și a proceselor verbale. Abia apoi putem decide ce trebuie făcut.

MIRCEA CIOBANU

1.

Sigur, s-a produs o fraudă de proporții, chiar și numai pentru faptul că vreme de doi ani și jumătate populația din zona agricolă a României a fost dezinformată în mod sistematic. Aș îndrăzni să spun în mod criminal. Acum două săptămîni am fost într-un sat la nici 40 km, depărtare de Iași. Am intrat în mai multe gospodării. Cum poate să arate lumea după 45 de ani de comunism și după o vară secetoasă? Peisaj dezolat, priviri sălbătice de sărăcie, oameni în zdreanțe. Aș fi vrut să le spun acestor oameni cu cine ar fi mai nimerit să voteze și să le explic și de ce. Mi s-a părut însă că a îndrăzni să faci în fața unor astfel de oameni propagandă este un sacrilegiu, că a te promite fără ca mine chiar să ai posibilitatea să-ți scoti din mizeria cruceană în care se zbutuie reprezintă mai mult decît un act de cinism. Am făcut și am primit din mîna unui bătrîn de 85 de ani un pahar de must. Pe acolo, înainte de a merge, se vedea cît de coloză era trecușă trîncăntorii, minciinoșii de profesie cărora nu le este frică de Dumnezeu, necum rușine de oameni. Ce vreau să spun cu asta? Că unor asemenea oameni trebuie să le schimbi viața, și nu să-ți faci părtași prin vot la înfruntarea programată a propriei lor vieți. Frauda s-a produs. Pentru că un țărăn care afirmă că este proprietar de pămînt, dar nu i se spune și că în Constituție nu i se garantează proprietatea, un astfel de țărăn votînd în urma cîineci propagande oficiale, este, prin forța lucrurilor, un om care luptă împotriva lui însuși.

2.

Ar trebui să ne naștem din nou. Ai cunoscut oare comunistii recunoscînd că au furat? Că au trăit din delațiune, din minciună? Nu știu cîtă minciună de la obraz este specialitatea comunistă? Fie și dacă s-ar răsturna pe masă toate probele acestei fraude, gestul ar fi zadarnic. Repet — o naștere din nou. Dar pentru asta ar trebui ca românii să înceapă a crede mai mult în puterea lui Dumnezeu de a ne scotea din impas, decît într-un exercițiu electoral supravegheat cu pricepere de umbra pe Pămînt a dictatorului.

MARCIAN BLEAHU

1.

Da.

2.

Da.

Nu numai a celor nule, ci a tuturor, deoarece la numărarea celor corecte s-au făcut fraude.

Da, dar observatorii internaționali nu au înțeles nimic din alegerile românești. Nu au idee de presiunile exercitate de organele Puterilor (primarii F.D.S.N. de la sațe) și nici nu au fost prezenți la numărarea voturilor.

Un parlament realizat doar din două treimi din electoratul unei țări nu reflectă opinia acestuia. „Aripa stîngă”, existîndărea aparentă a alegerilor, nu are cu ce se mindri. Dar este pe linia a ceea ce s-a întimplat în țară timp de 45 de ani.

LIA CIPLEA

1.

S-a produs categoric o fraudă electorală; greu de apreciat în ce proporție.

2.

În plus, supravegherea alegătorilor pe tot parcursul desfășurării lor.

GABRIEL DIMISIANU

1.

Frauda pare de proporții și, după toate semnele, a fost pusă la cale din timp, minuțios gîndită pe mai multe paliere, potrivit unei strategii elaborate de profesioniști. Din toate ilegalitățile și manevrele obscure FDSN și aliații săi au tras cîte un folos. Să luăm numai exemplul numărului imens (neverosimil) de voturi declarate nule. Restrîngîndu-se, datorită lor, numărul voturilor valabile exprimate s-a deschis drumul intrării în parlament PSM-ului și PRM-ului, pentru că astfel acestea au putut lesne întruni procentajul necesar de 3%.

2.

Trebuie procedat operativ și energic, prin stringerea tuturor probelor concludente de fraudă și sesizarea urgentă, pe baza lor, a tuturor instanțelor legale interne și internaționale. Dacă aceste probe de fraudă sînt multe și perfect convingătoare este normal să se ceară anularea alegerilor din 27 septembrie și organizarea altora în condiții de garantată corectitudine. Cred că trebuie să se apeleze la toate formațiunile politice prejudiciate de fraudă, inclusiv FSN. O altitudine pasivă sau resemnată a forțelor democratice ar arunca electoratul în blazare și turul 2 al prezidențialelor s-ar solda cu un și mai mare eșec.

CEZAR TABARCEA

1.

Nu e nevoie să fii specialist ca să-ți dai seama că au existat fraude. Cît e mare fraudă e mai greu de spus.

2.

Nu e nimic de făcut cîtă vreme „cel care a fost” sînt tot acolo unde au fost!

GEORGETA DIMISIANU

1.

Da, fraudă, cred, a fost foarte mare. Cu o săptămîină înainte de alegeri zvonul despre o fraudă prin dublă ștampilare era destul de insistent. Am considerat că nu e cazul să luăm în seamă zvonurile, iată rezultatul. Apoi segmentele de populație care se deplasau prin țară în ziua votării au desăvîrșit această operație de proporții.

2.

Dacă n-am ști cu cine avem de-a face, evident că ar trebui să cerem anularea alegerilor, dar cei care fac azi fraudă au gîndit-o de pe vremea cînd tot ei făceau legea electorală. Acum, oricît de mare ar fi numărul de voturi anulate nu există temel legal pentru a cere invalidarea alegerilor. Ar trebui să nu uităm că puterea are în serviciul ei o instituție ale cărei departamente de dezinformare, de intoxicare a opiniei funcționează perfect.

C.D. ZELETIN

1.

A fost fraudă, la care s-au asociat și incorectitudinile de două feluri: în semantica știută a termenului; prin fatalitatea după care Ion Iliescu și-a făcut împlînit propagandă electorală prin exercitarea funcției de presedinte al țării.

2.

Chiar dacă fraudă nu este de proporții cum alegerile s-au făcut în spiritul fraudei, ele trebuie refăcute.

Compensarea deficienței de mai sus poate fi făcută prin amnarea turului II și în felul acesta, acordarea unui timp de campanie electorală echilibrată între cei doi rivali.

ALEX. ȘTEFĂNESCU

1.

Da, judecînd după informațiile de pînă acum, cred că s-a produs o fraudă electorală de proporții. Și faptul nici nu mă miră, pentru că se înscrie — ca să mă exprim astfel — într-o continuitate de preocupări. O activitate frauduloasă de lungă durată trebuie considerată menținerea unei singure Televiziuni, a unei Televiziuni care în mod vizibil și decisiv îl susține pe Ion Iliescu et comp. Este greu de înțeles cum am acceptat noi toți, timp de aproape trei ani, această situație, care este, oricum am privi-o, o formă de dictatură și de asigurare a viitorului actualilor conducători. Am făcut tot felul de reflecții pe această temă, ne-am pierdut în divagații, în loc să prețindem clar, cu fermitate (amenințînd eventual cu o grevă a intelectualilor sau cu neparticiparea la viața politică a tuturor forțelor democratice) să se inființeze o a doua televiziune.

2.

Cred că soluția corectă, în momentul de față, o constituie anularea alegerilor, inființarea unei noi televiziuni sau aducerea la conducerea celei existente a unei personalități despre care se știe sigur că a optat pentru democrație, organizarea unei campanii electorale cu șanse egale pentru toți candidații — dar fără nici o șansă pentru cei care au condus și au distrus România ca activiști ai P.C.R. Ar mai trebui să li se spună observatorilor străini să nu mai aprecieze situația din România cu o superficialitate surzitoare, să nu se grăbească să facă declarații complementare pe baza unor observații sumare, să înțeleagă că într-o țară în care foștii nomencluriști sînt încă activi, cu întregul lor arsenal de viclenie comunistă, alegerile se pot falsifica și altfel decît prin brutalizarea alegătorilor la intrarea în cabina de votare.

NICOLAE GHEORGHE

1.

Prin fraudă eu înțeleg furt. Înțeleg că s-au produs nereguli, cu toate că, din informațiile mele, în unele zone, cum ar fi comuna Cetate (Județul Dolj), s-au produs probabil și fraude. Noi am organizat misiuni de cercetare. Ținînd cont și de subiectivismul oamenilor, poate vom ajunge la niște concluzii. Problema este: cum poate fi probată fraudă?

2.

Deoarece rezultatele definitive le vom afla abia sîmbătă seara, consider că nu este timpul necesar organizării celui de-al doilea tur de scrutin.

PĂRINTELE GALERIU

1, 2.

În ce mă privește, eu n-am fost nici observator și nici n-am avut posibilitatea să cercetez procesele verbale. Numai ținînd seama de cele două elemente puse la dispoziție de presă și televiziune sînt sub semnul întrebării alegerile, intrucît de o săptămîină nu avem rezultatele definitive și numărul mare de voturi anulate, fapt ce nu s-a mai produs nici la noi în țară și nici în străinătate, e suspect. Deci ce fac cei ce se ocupă de procesul electoral? Nu vom cîștiga libertatea și demnitatea fără curajul adevărului, fără eliberarea de orice formă a minciunii. Nu e cu putință vindecarea noastră fără vindecarea de cel rău. Fără consința a ceea ce e bine și ce e rău, cum să ne zidim o societate? Or, bine e tot ceea ce creează, ceea ce dă viață, ceea ce salvează de la rele. În schimb, răul e tot ceea ce e lipsit de sens creator și tot ceea ce distruge. Iar binele și adevărul nu se pot întocmi decît pe absolutul legii lui Dumnezeu, nu pe o modă relativă, pe unanimități păgîn, fără Dumnezeu, ce a condus la cel mai inuman secol, al XX-lea, cu cele două războaie mondiale și cu lagărele de asasinare în masă.

Trebuie, cu bună cuviință, să socotim că un popor cu peste 22 milioane de oameni credincioși, între care 20 milioane ortodocși și cea 2 milioane frați ai noștri, credincioși, acești popor are dreptul să fie reprezentat la cîrmuirea țării, la slujirea lui, de oameni credincioși, cu iubire de Dumnezeu, cu răspundere în fața lui Dumnezeu și a poporului, iar din partea poporului și a lui Dumnezeu cu consința iubirii și a jertvirii, iar jertvarea să fie înțeleasă, potrivit sfîntei Evanghelii, ca vindecare de tot răul. Așa să ne ajute Dumnezeu!

SENTIMENTUL STUDENTESC AL FIINȚEI

P.R. este student în anul III bis. Nu contează unde. Nu l-a interesat nimeni așa că nici măcar nu s-a dus la vot. Plus că a avut de tras cu mai multe restante, iar profesorul ăsta a nu mai sînt așa indulgent ca acum doi ani. Dacă s-ar fi dus la vot, oricum ar fi ales „asul” Partidului Romilor. Și numai pentru că așa ar fi vrut, să mai ridi un pic de toți și de toate.

Intenția noastră a fost să intrăm în dialog cu cît mai mulți dintre dumneavoastră. Din acest considerent am adresat unui număr de persoane, oarecum reprezentative și alese întîmplător, o singură întrebare: „De ce ați votat cum ați votat?”. Răspunsurile au fost variate și elocvente, însă ne-am oprit doar la patru cazuri ce ni s-au părut simptomatice. Dar și colțarii au ales: vreo cîinci milioane cu ei alte trei nu cu ei, ci cu adversarul lui, restul de alții ne gînește stîle undă. Că nici pînă în ziua de azi nu s-au găsit toate voturile nule. Acum oricum nu mai contează. Peste citiva ni vom privi totul cu ironie și detașare, dar poate vom putea răspunde altfel la întrebare.

MARIAN CHIRIAC

POST-ELECTORALE

Intr-un sens, în România nu există clase sociale. Una din marofele lui Ceaușescu, „stergeroa diferențelor dintre sat și oraș”, a favorizat crearea unei omogenități sociale la pragul de jos al sărăciei, a permis egalizarea materială și chiar spirituală a unei mari majorități a populației. Poate de aceea nu există o configurație clară a unor interese și convingeri proprii ei mai curînd, doar capacitatea de a reacționa la stimuli avînd ca adresă soalmele și temerile fiecăruia dintre noi. Despărțirea de trecut se face încl difiul chiar. Rezultatele alegerilor a put confirmă. Însă a nu înțelege că puterea nu este a celor care-și spun că au dreptate, ci a celor care mai întîi le fac să crezi a acest lucru, presupune a fi dominat în continuare de un sentiment liric al politiceului. Lirie și ineficace.

COADA CA O PRADA

Doamna Preda de la seara B a votat cu Iliescu. Din convingere. Simbătă dimineața, la obișnuita înghesuială pentru căpătînia ei nenarocita aia de bucață de pine, vorbea cu convingere despre cite rele a făcut regele pe cînd a fost în țară. Dar mai ales despre gâlălia pe care o fac co-

știi vecinilor, despre „buitetele alea de fete ale Ionesților, ce stau pînă seara tirziu prin parcuri”, despre „mia ce-o dai pe salam și nu te alegi cu nimic”, despre durerile din ecuație și despre singurătate. În jur, fete posomorite, inerte și chiar. Nimeni nu-i răspunde, tot parcă priveră cu nerăbdare la vecinii din față care înalțăază atîs de greoi. Rîndul la pine vine încet.

NOI CU MUSCHII CA OTELUL

„Eu, domnule, nu-i mai cred pe nici unul. Am tot sperat că Iliescu, după ce a profitat de încrederea noastră, va ști să ne ajute cu adevărat. Dar uite că acum am rămas de fraieri, noi cu ale noastre și ei cu buzurarele pine. La mine la uzină i-a dat afară ne espere și oamenii nu știu încotro să o apuce. Nu e bine deloc”.

LA ÎNCEPUT A FOST EMIL

„Eu am votat cu Constantinescu. Am crezut că, în sfîrșit, comunismul va cădea și numai Convenția nulea să ne teutască de așa elumă. Domnule, nu știu cît am plîns cînd au afișat aia rezultatele, dar acum asta e. Poate cîștigăm

în turul doi, dar drăcu' mai crede așa ceva”. O doamnă puțin încrețită, ce-și elatează cu bunăvoință convingerile și niște bijuterii strălucitoare. Sporovăiește neînțecat, de parcă ar vrea să uite ceva.

„F.D.S.N.-UL ȘI D-I ILIESCU VOR DA VINA PE CONVENȚIA DEMOCRATICĂ”

Clauza în sine nu reprezintă din punct de vedere economic mare lucru. Ea deblochează în perspectivă investițiile și atrage investitorii. Clauza este, de fapt, un simbol politic care definește atitudinea guvernului american față de țările cu care S.U.A. au relații, contacte economice. În cazul de față este limpede atitudinea Congresului american, nu spun a guvernului, pentru că guvernul a susținut clauza. Mi se pare că cel mai important lucru este că noi să privim realitatea în față și să nu încercăm să ne amăgim — clauza a fost pierdută la București, nu la Washington. De vină este nu lobby-ul maghiar, ci o anumită continuitate a politicii comuniste de la București.

D-I Brătianu și cu mine ne-am dus în S.U.A. pentru a susține punctul de vedere al C.D.R. referitor la clauza, în primul rând acolo că ea se acordă României, și nu unui anumit guvern, în al doilea rând, că orice guvern ar fi la cârmă ar trebui să îndeplinească anumite condiții pentru a primi clauza. Am spus de mai multe ori aceste condiții în întâlnirile cu Secretarul de Stat al S.U.A. și cu alte oficialități americane. Din păcate, în momentul când am sosit noi acolo ne-au ajuns din urmă și rezultatele parțiale ale alegerilor de la București. Aceasta a determinat o schimbare de atitudine a Congresului american. Cu o săptămână înainte, Congresul amănase dezbaterile în privința clauzei tocmai pentru a nu interveni în desfășurarea alegerilor din România, dar se pare că va fi un vot favorabil. N-aș putea să vă spun pe ce s-a bazat Departamentul de Stat când

„CLAUZA A FOST PIERDUTĂ LA BUCUREȘTI, NU LA WASHINGTON”

Declarațiile d-lui NICOLAE MANOLESCU după întoarcerea din S.U.A.

a comunicat Bucureștilui că votul va fi probabil favorabil, determinând aici niște luări de poziție foarte optimiste, inclusiv din partea președintelui, care a trebuit să-și modifice după câteva ore declarația (opucase să spună că am și primit-o). Ministrul de externe al României și ambasadorul la Washington erau de asemenea într-o stare semieuforică. D-I Brătianu și cu mine nu știm pe ce se baza această euforie, ca să putem spune acum că s-a produs o schimbare radicală și bruscă de atitudine. Poate că au existat elemente mai puțin perceptibile care să ne indice că Congresul american nu e chiar gata să ne acorde clauza. Fapt este că noi am ajuns acolo în seara zilei de marți, și miercuri dimineața, înainte de a apuca să avem întâlnirile esențiale (avusesem abia două întâlniri), votul s-a dat majoritar contra — 283 la 68. Prea mare diferență pentru o putea fi vorba de o schimbare de ultim moment și de efectul unor aranjamente din partea lobby-ului maghiar, cum s-a spus pe urmă la București. Sigur că congressman-ul Tom Lantos a tras sfori mai demult ca să nu ni se acorde clauza, dar abia acum a reușit cu adevărat să determine un asemenea vot. Ar fi ciudat dacă am da toată vina numai pe asta. E limpede că rezultatul alegerilor a dezamăgit Congresul american și atunci votul a fost cel care a fost. Noi am stat de vorba cu congressmanii și cu șefii cabinetelor, deci cu cei care fac politica acolo, în special cu cei care au votat, sau se presupunea că nu votat, pentru clauza. Erau extrem de confuzi. Ei votaseră pentru, nu le plăcea că votul a ieșit pe dos, dar nici nu prea aveau argumente în favoarea acordării clauzei. Am încercat să vedem o declarație a

unuiu din acești congressmani în care își motiva votul. Era atât de confuz, încât n-am înțeles nimic. Nu era limpede de ce votaseră pentru. Cui acordau ei clauza? Unui foarte probabil președinte comunist sprijinit de extrema dreaptă, după niște alegeri cu multe semne de întrebare? În aceste condiții, de ce să ne mai mirăm? Departamentul de Stat, care, la rindul lui, a fost foarte favorabil acordării clauzei, și-a modificat și el opinia, pentru că rezultatul alegerilor îi șocase pe unii dintre oficialii americani. Se așteptau la mai mult din partea C.D.R. Ca să nu mai vorbim de faptul că Iliescu și Miloșevici, despărțiți de o apă nu prea adâncă după seceța de anul asta, nu fac o impresie foarte bună

acolo. Din păcate, clauza nu este un obiect pe care îl poți și-l transporta la București. Așa că ne-am întors fără clauza, dar cu un avertisment pentru d-I Iliescu și pentru actualii guvernanți: nu se va acorda clauza atât timp cât România va continua să fie percepută ca ultima țară comunistă din Europa de Răsărit. Dar F.D.S.N.-ul și d-I Iliescu nu vor recunoaște niciodată că vina le aparține, se vor apăra din vina pe alții. Vor zice: „la urma urmei să ne lase americanii în pace, și-așa stau pe capul nostru. N-avem nevoie de clauza. Noi simțim un popor cu mindrie”. Vor da vina pe C.D.R. Pentru că mă văd pus la zid împreună cu d-I Brătianu.

„ALEGERILE NU SE PIERD ȘI NU SE CISTIGA PRIN FRAUDA”

Referitor la neregulile care se întâmplă, ele sînt foarte multe. Din păcate, nu în toate cazurile avem probe. Eu rămân la părerea că alegerile nu se pierd și nu se cistigă prin fraudă. Oricât de mari ar fi aceste fraude, și, din tot ce am adunat pînă acum, ele sînt însemnate, dar mai mult punctuale, cred că ar trebui să ne hotărîm, cei din C.D.R., să dăm un exemplu de mentalitate necomunistă, începînd cu noi înșine și spunînd că, dacă am pierdut câteva procente față de ce ne-am propus, procente importante, vreo 7-8, poate 10, le-am pierdut nu în primul rînd pentru că au fost fraude, ci pentru că nu am reușit să ne descurcăm bine. N-am reușit să facem ceea ce am promis electoratului românesc că sîntem mai buni decît alții. N-am reușit să rupem odată pentru totdeauna cu acest nenorocit trecut comunist. Nu e de vină

CAIUS TRAIAN DRAGOMIR:

„DE ACUM ÎNAINTE CHIAR TREBUIE SĂ FACEM POLITICĂ”

• Și observatorilor străini, și în diverse alte cercuiri le-am declarat, înainte de alegeri, că fraudele se pot comite în trei feluri: 1. la imprimarea buletinelor de vot (deci plasarea în urne a unor buletine dinainte pregătite); 2. stampila dublă (metoda clasică); 3. observatori naționali care să funcționeze ca propagandisti pentru un partid sau altul. Evident că stampila dublă este sistemul cel mai simplu. Aici ar trebui examinate buletinele nule unul după altul.

• Alți confuzia, cît și frauda sînt facilitate de faptul că între simbolul F.S.N.-ului și simbolul F.D.S.N.-ului e o anumită similitudine. O comisie pentru examinarea voturilor nule este absolut obligatorie; nu trebuie să bîgăm însă țara, pentru această chestiune, într-o eriza parlamentară. Pentru că parlamentul actual este cel puțin tot alit de nereprezentativ pe cît e un parlament rezultat prin fraudă. Problema este o ajustare progresivă — în sensul creșterii progresive a legalității acestui proces electoral, care nu e în ordine. Chiar și dacă, printr-o educație insuficientă, oamenii au ajuns să pună stampila dublă, această constituie un fapt „acuzabil” în alegeri. Înseamnă că lucrurile nu au fost lămurite exact în timpul campaniei.

• Separarea prezidențialelor de legislative ar fi crescut nu numai corectitudinea votului, ci și răspunderea politică a votantului. (În plus, experiența dobîndită putea fi utilizată.) Dar creștea și răspunderea, pentru că încă sîntem foarte legați de o personalizare a ideilor politice. De altfel, numărul de voturi date pentru mine este foarte sugestiv. La Senat sînt pește media Frontului, la președinție sub media

Frontului. Această mișcare arată evoluția în continuare a electoratului Frontului: există vechiul electorat care s-a dus după președintele Iliescu și există un electorat care vine pentru persoane ce reprezintă o deschidere nouă (fertăți-mă, mă dau ca exemplu pe mine). Electoratul este încă instabil. Dacă preșidențialele și generalele erau separate, fiecare putea să gîndescă în termeni exacti. Alegerile simultane au reprezentat o grea apăsare pentru politica românească.

• Sînt trei lucruri de făcut în acest moment: 1. corecturile cu fraudele; 2. raportarea la rezultate; 3. raportarea la rezultate dintr-o perspectivă mai îndelungată. Alci, de exemplu, includ anumite sfîșieri între Front (pe cînd deja se elibera de comunism, să zicem așa, global) și alte forțe de opoziție care se constituie acum. Trebuie văzute aceste raporturi, chiar dacă nu înseamnă că trebuie neapărat creată o singură forță politică din Front, Convenție și alte forțe democratice. Dar, oricum, trebuie să existe un alt mod de a evalua poziția politică. Trebuie să intrăm în sfîșit în politică așa cum am mai spus și acum câteva zile, la Clubul Dacla, unde a fost o întâlnire cu personalitățile Frontului. Doi ani și jumătate, țara a fost sfîșiată între aspecte administrative, economice etc., ea utilizează un aparat administrativ, utilizează niște sloganuri politice venite din comunism, altele anticomuniste etc. Dar de acum înainte chiar trebuie să facem politică. Faptul că personalitățile Frontului ies din guvern și intră în Parlament înseamnă totuși diluarea unui potențial uman foarte mare dinspre administrativ către politic. Poate că una din eroile Frontului în doi ani și jumătate a fost că

Rezultatul alegerilor va intra în cartea recordurilor

Interviu cu dl PETRE DIȚĂ — șeful Departamentului Informatică al C. D. R. — realizat de ANDREEA PORA

— S-a discutat foarte mult despre fraudele pe calculator, cum sînt ele posibile?

— Lumea, în general, a fost sensibilizată de faptul că s-ar putea modifica rezultatele alegerilor folosind programele de calcul, lucru care în general este adevărat. Oricine care a lucrat pe un calculator electronic știe că se pot obține programe, rezultate, dinainte stabilite. Deci cei care programează un calculator poate inventa diverse trucuri, astfel încît să obțină rezultatul în care este interesat.

— Dar acest lucru nu este verificabil?

— Numai dacă ai acces la programul respectiv, se poate verifica birocatic cu baza de date... dacă însă nu ai acces, problema e clară, nu? Trebuie să aia făcut un ple de vîlvă în opinia publică românească. Aceasta a fost unul dintre motivele pentru care Convenția Democratică a decis înființarea acestui departament de informatică.

— La alegerile de acum, ați avut posibilitatea de a verifica programele folosite de B.E.C.?

— Presupunînd că bazele de date sînt identice, dacă programele de prelucrare sînt corecte, rezultatele trebuie să fie identice. Și vrem să spun că între ultimele rezultate oficiale pe București, oferite de B.E.C. și cele parțiale ale noastre, nu sînt diferențe semnificative din punct de vedere statistic. Asta înseamnă că programele sînt corecte. Bineînțeles că s-a folosit însă aceeași bază de date. Dar vrem să vă spun încă că pentru descrierea 41 București baza de date a C.D.R. nu va putea fi completă pentru că sînt în jur de 200 de procese-verbale ale căror copii au fost luate foarte neglijent de oamenii noștri și noi nici măcar nu încercăm să băgăm aceste date în baza noastră de calcul pentru că o strîmțim. Toată lumea este alarmată că se poate face pe calculator, în principiu da, dar acum nu s-a furat. Cu să fim elari.

— Dar în ceea ce privește baza de

date, este oare aceasta corectă, avînd în vedere situația creată cu buletinele nule și listele speciale?

— Aceasta este o altă problemă. Pentru că atît datele oficiale cît și ale noastre au la bază procesele-verbale de la secții, care pleacă de la același lucru. Problema care se ridică acum, la aceste alegeri, este a voturilor nule, în medie pe țară de 14-15%, și problema turșilor, mormazilor, migrantilor... nu știu cum să le zic. Să pornim de la sondajele de opinie, care se dau cu o marjă de eroare de 2-3%, dar cum eu sînt un sceptic în ce privește științele sociale, înmădese această cifră cu 2 sau chiar 3, deci marja de eroare este în jur de 5%. Dar acum, fiindcă de exemplu, un raport al voturilor nule asupra voturilor valabile exprimate, se constată că el variază de la 12% pînă la 20%. Asta este foarte mult peste ceea ce ar permite fluctuațiile naturale. Deci acolo în spate se ascunde un fenomen. În ce constă el, eu încă nu știu, pot să abordez problema numai din punct de vedere fenomenologic.

— Chiar și acest lucru nu poate fi însă făcut fără a avea acces la date, deci la acele buletine nule și la listele speciale. Păcă să se facă o clasificare a lor și să se pună un diagnostic, credeti că va fi posibilă analizarea acestui fenomen?

— Trebuie să fie. Păreră mea este că toate aceste buletine nule ar trebui clasificate, de exemplu: din 30.000, să zicem 3.000 sînt albe, 2.000 au stampile și pe cheie și pe brandași, 6.000 pe toți patru brandași, și restul au fost considerate în mod eronat nule. Aceste date ar trebui băgare în calculator pe toate cele 41 de circumscripții și s-ar putea stabili astfel niște corelații care ar permite să se depisteze ceea ce se ascunde în spate. Pentru că altminteri, n-ar putea să intrăm în cartea recordurilor cu un astfel de rezultat.

— Mai sînt însă și aceste liste speciale, acești flotanți, aici cred că problema se complică puțin...

— Este evident că și numărul acestor flotanți care au votat pe liste speciale este abnormal de mare. Interesant ar fi niște sondaje privind mobilitatea la sfîrșitul unei săptămîni. După cite știu eu în Germania ca este, să zicem, în jur de 3%, ori românii sînt destul de sedentari și mai ales săraci. Acest fenomen al migrației din ziua votării ar trebui explicat. Păreră mea este că la aceste liste ar trebui să aibă acces liber oamnilor de meserie, care să le fișeze, să le clasifice, să introducă listele în calculator și să facă niște corelații.

— Ar putea constitui aceste două fenomene, buletinele nule și „flotanții”, surse de distorsiune a rezultatelor alegerilor?

— În principiu da. Dar pentru asta trebuie să le analizăm matematicienii, statisticienii, sociologii.

— Ce soluție concretă întrevedeți în acest context, pentru împiedicarea situației?

— Eu aș propune să se facă o comisie paritară, să zicem din 10 observatori internaționali, 10 observatori naționali, 10 reprezentanți ai principalelor partide competitive, care să aibă acces la toate documentele. Și cer observatorilor internaționali deosebit de mult în România după decembrie 1989 arată că în general toate comisiile instituite de Parlament sau de alte foruri nu și-au făcut munca pînă la capăt, adică nu au explicitat concluziile. Trebuie să fie o chestiune neutră, făcută din punct de vedere științific, din care poate învățăm ceva.

— Ar mai fi o problemă, în urma renumărării buletinelor nule în unele județe, s-a constatat că un procent destul de ridicat erau valabile; va modifica acest procent rezultatele și care ar fi formațiunile cele mai afectate?

— Evident că în această situație, rezultatele ar putea fi modificate, dar, dacă numărarea nu este completă, nu ne putem da seama cu cît pot fi modificate rezultatele. De aceea cercăm eu ca cineva să se uite la ele și să vadă cine sînt valabile și să le împărțim partidelor.

Chiar dacă numai 10% din ele se vor dovedi a fi valabile, mă interesează și restul de 90%, care vor rămîne nule, eu și pe acela le vreau, ca să le studiez cineva. Nu știu dacă această numărătoare a fost completă în vreun județ. Deci, nu pot să mă pronunț, pot face doar speculații, nu știu dacă se va schimbă poziția C.D.R. sau a F.D.S.N.

— Eu nu ridic problema numai pentru C.D.R., ci pentru toată lumea; în acest caz cred că important este să aflăm adevărul.

— Exact, acesta este și punctul meu de vedere. Și cred că principalele interese de chestiune ar trebui să fie partidele aflate la limită. Este ca la concursul de admitere la facultate, nu primele locuri sînt contestate, ci ultimile, acolo unde este vorba de o secime sau o sutime, datorită căreia candidatul intră sau nu. Vreau să vă spun că baza de date a Convenției nu este suficient de bogată ca să distinga aceste înflecții. Din acest punct de vedere decizia B.E.C.-ului de a exclude observatorul L.A.D.O. nu mi se pare prea onestă. Era important ca ei să se uie acolo, pentru a mai exista o bază de date completă pe lângă cea oficială. Pentru că verificarea bazei de date se facea foarte simplu și rapid, schimbînd dischetele de la un calculator la altul. Dura cîteva minute. Și Convenția a făcut intervenții la B.E.C. ca să intrăm și noi cu calculatoarele noastre în fiecare circumscripție, dar am fost refuzați.

— Deci, vor exista distorsiuni ale rezultatelor în favoarea sau defavoarea cui?

— Vreau să spun următorul lucru, că 0,5 procente pot scoate sau băga un partid în Parlament. Cei care sînt la limită s-ar putea simți frustrați. Nu știu încă cum arată rezultatele, dar dacă am ai un 2,95%, în actualele condiții, cu buletinele nule și listele speciale, aș zice că ar putea avea renumărarea pe întregă țară, în principiu, căci s-ar putea să le lipsescă numai cîteva mii de voturi. Pentru cei din frunte acestea pot conta mai puțin, procentul nu se schimbă, dar pentru ceilalți, da. Sînt chestii de finețe pe care noi nu le putem face cu baza noastră de date. S-ar putea ca datorită acestor cîteva mii de voturi lipsă sau în plus, să fi ieșit P.N.L.-ul și să fi intrat P.S.M.-ul în Parlament. Partidele competitive care aveau prezența să vor obține scoruri slabe trebuiau să fie primele interesate în a dubla baza de date. Deci o altă autoritate, independentă, care să facă același lucru pe care l-a făcut B.E.C.

TRUBUIE SA FIE TRUBUII

...acum, și anume... data posibilă o... deapta, nici l... Nici F.D.S.N... ar putea alia cu... sînt sigur acum... fi, care e de... (stinga), nu e cert... de partea ceal... destul de discuta... al alianțelor, ni... me mai dinainte și... spună. Tot ce se... e chestiune de... costea nu trebuie... Cu alte cuvinte,... acela de care se... informație politică... e. Var fi excluse... uni cu programe... sau chiar diferite... omentul de față... guvern. Se prea... a un partid extre... centu, adică să... de două grupuri și... ea sau la dreapta... și implo multe... surprize. Nu totu... pe prietenul... apiat sau, dim... e credeti foarte... e chiar oit de... fi imaginat vre... a veni în intimp... idă? Iotă, a venit... omentul de față... despre alianțe.

rupaj realizat de ANA ARMEANU

...cerat să lanseze persoanele cele mai competente în administrativ. Prezența lor în Parlament (largă sau redusă, este) înseamnă o redirecție către politic. **Cred că în momentul acesta e bine să nu ne asociem nici unei forme de guvernare.** Și aș sugera ca F.D.S.N.-ul să arate țării exact guvernarea. Pentru că se fac promisiuni fără acoperire. Mi s'au spus exact aceleași lucruri despre schimbarea în bine țării pe care le-a spus și F.D.S.N.-ul și P.U.N.R.-ul, dacă lucrurile ar fi putut fi acoperite cu resurse. În campania electorală, F.D.S.N.-ul a arătat cum ar cheltui banii, bine să arate de unde îi procură.

Mai e și problema centralizării, problema tinerilor în a a întregii autorități de către F.D.S.N.-ul, dincolo de F.D.S.N.-ul este un partid de persoane. I-am invitat în anul campaniei (dar lucrul pare-se că nu a fost auzit) să prezinte un singur membru F.D.S.N. care să nu fi fost membru P.C.R. cu funcții importante. Eu personal nu știu pe unul: absolut toți membrii F.D.S.N. au ocupat poziții în autoritatea comunistă. Absolut toți. Am rugat conducătorii de întreprinderi și patroni să-mi spună cîți oameni auuzit declarînd că vor vota cu F.D.S.N.-ul. Și nu s-a descurtă nici unul. Persoane care să declare că vor vota cu Iliescu am auzit. (Nu în proporția în care au votat, dar auzit.) De ce se ascunde însă votul cu F.D.S.N.-ul? Fată, a op... mea, o problemă psihologică esențială a român... de astăzi. De ce acei 25% nu sînt în stare să-și declare... mea? Cine sînt acești 25% care nu au curajul să spu... vor vota comunistul? Cine sînt?!

Iar explicitat acestui vot sînt mai multe. În comu... se-au desființat meru drepturi și s-au introdus drepturi privilegii personale. Fiecare avea senzația că ceea ce ob... obține prin privilegiu personal. Kilogramul de carne... obține pe la spate și știa foarte bine că măcelarul al... în frate cu sectoristul sau cu securistul, sau cumnat cu... sturul de la Capitală. Pașaportul, cam la fel. Repartiția... partament, cam la fel. Pentru „neguțatori”, toate lucr... acestea au fost privilegii personale, față unul din moti... pentru care se votează așa. Al doilea este sentimentul... primejdie permanentă, pe care l-a creat comunismul.

Grav este că dacă se mai fac cîteva pași pe linie cen... stă, pe linie intervenționistă din partea statului: crea... de lucru de muncă neacoperite etc. nu se va obține ali... decît o recădere a economiei. Sîntem în situația bol... dului de inimă, stresat... Pentru că e stresat își aprinde

țigara, pentru că își aprinde țigara se îmbolnăvește mai rău. Reacția centralistă, reacția patologică de compensare în ino... drit pe termen lung nu face decît să distrugă. Acest lucru... trebuie să fie foarte foarte bine. Orice avantaj obținut prin... mijloace de tip centralist devine un dezavantaj în interval... de luni de zile. Se descurcă în negativ.

● Problema acordării rîndușii nu este o problemă a imix... tiunii Statelor Unite în politica altei țări, ci o problemă esen... țialmente de politică internă. Este că și cînd eu sînt cumpă... rător și un negustor mă obligă să intru la el în magazin. Nu intru. Pentru diferite motive. De exemplu, pentru că... nu se spală. Prefer să cumpăr de altăuri. Nu poți să ceri unei... țări care a cheltuit cîteva mii de miliarde de dolari pentru... distrugerea nesîngerîndă a comunismului să acorde avan... taje unui guvern de tip neocomunist. Nu poți să-ți ceri lucrul... ăsta. Sigur că noi, ca națiune, am dori să ne aflăm în rela... țile cele mai bune cu Statele Unite. Același o spun de luni... de zile. Eu, personal. Dar să ceri oamenilor care au plătit... impozite unei țări de 250 milioane de oameni care a plătit... impozite ca să dispară comunismul, să-ți acorde un avantaj... pentru că este neocomunist, ei, asta nu se poate!

● F.D.S.N.-ul adresează în acest moment oferte de intrare... în guvern cu titlu personal. Pe ei îi interesează pe de o par... te să-și asigure o legitimitate a guvernării (pe care nu o pot... avea numai prin asociere în tabăra aliniții), iar pe de altă... parte ar dori să destruc_tureze Frontul. Cred că o destruc_tur... rare a Frontului ar fi un mare dezavantaj, nu numai pentru... Front, nu numai pentru națiune, ci și pentru celelalte par... tide. Convenția își are subrezențele ei, nu știm cît se ține, cît... nu se ține. Singurul care poate reprezenta o contrapondere... pentru F.D.S.N., pînă la urma tot F.D.S.N.-ul este. E preferabil... să sprijinim guvernarea pînăc-un vol de încredere, prin ori... ce program, dar nu să participăm. Dar va trebui, bineînțeles, exam... inată fiecare situație concretă. Adică să vedem din rezul... tatele definitive (diseară sau mine, cînd se vor da) cum... arată parlamentul. Pentru că nu-mi este indiferent cine re... prezintă P.A.C.-ul, cine reprezintă P.N.T.C.D.-ul... E impor... tantă linia partidului, dar în momentul de față partidele... sînt în mare măsură definite prin persoane. Trebuie, aici, să... concedăm electoratului ca atunci cînd asociază imaginea... partidului imaginii unei persoane, nu întotdeauna greșite. Sigur, cînd personalizezi prea tare, e un deficit de gîndire... politică. Dar, deocamdată, identitățile partidelor sînt destul... de slab definite.

● Se uita un lucru esențial: că președintele e șeful servi... cior secrete. El nu este șeful concret, dar de fapt este șeful... a tot ceea ce ține de siguranța națională. Într-o guvernare... viitoare, nu trebuie uitat că președintele ține în mînă schim... barea și o poate face: e șeful armatei, al S.R.I.-ului, al ser... vicior Ministerului de Interne, al serviciilor care ține de... siguranța națională prin intermediul Consiliului Suprem de... Aparare, al S.I.E.-ului, al serviciilor de pază... Într-o țară în... tranziție, puterea sa este foarte mare (nu și într-o țară cu... echilibru normal). Am rezervele mele față de Convenția... Democratică (nu aș fi aici, în Front, dacă aș avea în legătură... cu Convenția un punct de vedere din zona atașamentului... total sau cel puțin a atașamentului suficient). Dar evident... că în această alegere sugerez votul pentru Emil Constanti... nescu.

● Între sondajul IRSOP, care a decurs în jur de 10 sep... tembric, și rezultatele din 27 septembrie (deci al doilea son... daj) INFAS—IRSOP — se arată o categorică lipsă de mișcare... a cifrelor. Ele arată că: 1. adresarea prin televiziune, prin... radio nu are nici o putere asupra electoratului, 2. persona... litățile nu ridică voturile în mod semnificativ decît în cazul... F.D.S.N. — Iliescu, unde, de fapt, partidul e omul. În rest, personalitățile nu modifică balanța. Convenția avea datoria... să obțină voturi (și în sensul acesta se poate socoti că a avut... un esec parțial). Rolul meu, însă, este mai curînd de a face o... anumită mișcare politică. Sigur, campania noastră a avut... multe deficiențe — apariții la televiziune prost coordonate... etc. Dar, din punct de vedere al mesajului, eu aș rețea lu... crurile exact în același mod. Pentru că e pusă o piatră de la... care se poate construi ceva. Trebuie să se transmită un me... saj profesionalizat oamenilor, chiar cu riscul să nu-l pricea... m electorii sau să nu-l accepte. Și, într-un anumit sens, so... cietese că am dat un mesaj de tip occidental. Formal vor... bind, poate singurul. Emil Constantinescu încă a mai cedat... puțin elementului de propagandă pentru că avea în spate... și obligația (cu mult mai mare decît mine) de a aduce vo... turi. În timp ce eu, neavînd, am putut să nu cedoz. Adică, exact ce presa adesea ne-a spus: „prin asta veți pierde”.

A consemnat GABRIELA ADAMEȘTEANU

SONDAJ DE OPINIE

2. comparativ vorbind, oponentul acestuia pare să-și atragă un electorat sensibil mai diversificat ca aderențele politice. Principalele formațiuni care îl sprijină îl aduc în primul tur cam jumătate din totalul voturilor, nivel atins în turul II doar cu contribuția altor votanți ai PUNR;

3. funcțiile de această ordine, partidele incluse în această listă pot fi clasificate în următoarele două grupe:

a. cele care au o pondere mai mare în electoratul d-lui Constantinescu decât în al d-lui Iliescu: PSD, MER, PNTCD, PNL, PAC, PLAT, UDMR;

b. cele care au o pondere mai mare în electoratul d-lui Iliescu decât în al d-lui Constantinescu: PSM, PRM, FSN, FDSN, PDAR, PUNR.

Cu excepția PNL, votanții tuturor partidelor care nu fac parte din CD — inclusiv cei ai FSN — par să îl favorizeze pentru turul II pe candidatul FDSN.

4. cea mai izbiloare schimbare în trecerea de la primul la al doilea tur pare să se petreacă în electoratul FSN: proportional vorbind, el intenționează să îl acorde candidatului CD în turul II de șapte ori mai multe voturi decât în turul I. În același interval, sporul pentru candidatul FDSN este de numai 0,8%; totuși, în pofida ostilității implacabile pe care i-o arată liderii

FSN, dl. Iliescu își atrage cea mai mare parte din baza electorală a acestui partid.

Motivații

Pentru a se decide cum să voteze în turul II, alegătorii trebuie să-și reprezinte într-un fel sau altul meritele politice și personale ale celor doi rivali. Alcătuite sub presiunea propagandei electorale și prin rezistența la această presiune, reprezentările în chestiune constituie în cele din urmă motivația deciziei de vot. În scopul de a obține o imagine a acestei reprezentări, sondajul CIS a propus interviușilor o listă cuprinzând denumirile a zece astfel de merite. Alături au fost înscrise numele celor doi finalști, plus cel al d-lui Funar (inclusiv acesta din urmă se datorează faptului că testul a fost elaborat înainte ca rezultatele oficiale din turul I să fi fost anunțate, sondajele anterioare desemnându-l pe primarul Clujului drept candidatul cu a treia șansă). Subiecții au fost rugați să indice căruia dintre cei trei candidați îi atribuie în cea mai mare măsură fiecare dintre cele zece merite. Răspunsurile au dus la schițarea următoarelor trei ierarhii — în fapt trei portrete-robot, înzestrate cu virtuale funcții motivaționale:

Emil Constantinescu	%	I. Iliescu	%	Gh. Funar	%
1. Inteligența	37,1	1. Experiența	52,0	1. Curajul	40,1
2. Felul de a vorbi	24,2	2. Felul de a vorbi	27,2	2. Patriotismul	39,6
3. Modestia	24,1	3. Inteligența	25,8	3. Felul de a vorbi	19,3
4. Curajul	20,8	4. Priceperea	25,4	4. Infățșarea	18,8
5. Cinstea	20,2	5. Modestia	22,1	5. Sinceritatea	15,8
6. Sinceritatea	18,8	6. Patriotismul	20,6	6. Cinstea	15,0
7. Patriotismul	18,7	7. Cinstea	20,1	8. Priceperea	7,1
8. Infățșarea	14,9	8. Curajul	17,5	7. Inteligența	14,3
9. Priceperea	10,2	9. Sinceritatea	15,3	9. Modestia	6,6
10. Experiența	7,1	10. Infățșarea	11,4	10. Experiența	4,6

Procentele fiind, după cum se observă, variabile, ele permit calcularea unei medii. Mărimea acesteia este de 23,7 pentru dl. Iliescu, de 19,4 pentru dl. Constantinescu și de 18,1 pentru dl. Funar. Rezultă că în optica electoratului și în limitele acestor trăsături, candidatul FDSN este un om mai merituos decât ceilalți doi. Dacă

se consideră ca dominanție — și ca atare caracteristică — calitățile plasate pe primele trei ranguri, se poate observa că, din punctul de vedere al electoratului, cei trei candidați se remarcă printr-o virtute comună: harul lor oratoric, ceva mai larg apreciat totuși la dl. Iliescu. Proeminența acestei însușiri poate fi interpretată și în sensul că alegătorii au o sensibilitate accentuată față de modul în care candidații li se adresează.

Reprezentarea populară descriși cu ajutorul acestor date prețuiește la candidatul FDSN mai mult decât la cel al CD experiența, felul de a vorbi, priceperea și patriotismul; cei doi sînt socotiți cinstiți în proporții egale; iar dl. Constantinescu este mai apreciat decât dl. Iliescu în ce privește inteligența, modestia, curajul, sinceritatea și infățșarea. Cele două portrete prezintă o asimetrie s-ar putea spune firească; meritul cel mai larg recunoscut actualului președinte (singurul procent majoritar din totalul celor 30) — experiența — coincide cu deficiența cea mai remarcată a rectorului Universității (situație în care, din același motiv evident, se găsește și primarul Clujului). Agresivitatea acestuia din urmă este luată drept curaj, iar retorica lui șovină drept patriotism; modestia, cinstea și inteligența lui sînt mai puțin, sau mult mai puțin apreciate decât la ceilalți doi candidați, pe care li depășește însă la capitolul infățșare. Oscilațiile cele mai proeminente: dl. Constantinescu înfrunșează procentajul maxim cel mai scăzut — 37,1%, dl. Iliescu procentajul minim cel mai ridicat, iar dl. Funar procentajul minim cel mai restrins. Meritele cel mai puțin concludente sînt, în cazul reprezentantului CD, legate fie de înzestrări naturale — infățșarea, fie de absența unei cariere politico-administrative anterioare — experiența, priceperea. Pe lângă infățșare, alegătorii nu par să prețuiească prea mult la dl. Iliescu virtuțile sale morale, o întregă baterie de asemenea trăsături — cinstea, curajul, sinceritatea — masindu-se compact în zona inferioară a acestei ierarhii.

național; la nivel mezo — echilibrul dinamic al segmentului de piață respectiv; la nivel micro — maximizarea profitului.

VASILE PILAT

CONVORBIRI LIBERE DESPRE TRANZIȚIE (VI)

I. RESTRUCTURAREA

Înțeleg din discuția noastră de până acum că restructurarea sistemului producției naționale reprezintă nu numai una din componentele procesului tranziției, ci și unul din factorii de condiționare a acesteia.

Mai exact spus, calitatea restructurării condiționează calitatea tranziției. Căci restructurarea oricum va avea loc. Depinde însă cum, cu ce efecte și în ce ritm.

De fapt ce face atât de necesară această restructurare și care ar fi amploarea ei?

Eu este impusă de calitatea necorespunzătoare a structurii economiei naționale moștenite de la vechiul regim — a structurii de ramură și de producție, a structurii funcționale, a structurii pe clase dimensionale a subiecților economici. Astfel, structura de ramură se caracterizează prin mari dezechilibre: agricultura sub aspectul înzestrării cu capitalul material și uman, a rămas mult în urmă față de industrie; infrastructura (sistemul energetic, transporturile și telecomunicațiile, sistemul financiar-bancar etc.), se află cu mult sub nivelul cerințelor minime ale funcționării eficiente a aparatului de producție; capacitățile de producție din ramurile industriale — producătoare de bunuri de capital și consum industrial, bazate pe inputuri de import, au cunoscut o dezvoltare cantitativ hipertrăfă, în detrimentul celor producătoare de bunuri de consum care nu pot satisface nevoile tot mai diversificate de consum ale populației. Sub aspectul structurii producției, industria româ-

nească, construită pe principiul substituției importurilor, este excesiv diversificată, aproape autarhică, foarte slab integrată în sistemul specializării internaționale și, drept urmare, incapabilă să-și asigure nivelul tehnic-calitativ — implicit de competitivitate — corespunzător exigențelor pieței mondiale. Sub aspectul structurii funcționale, industria românească este, excesiv de integrată, ceea ce îi predetermină reducerea ei flexibilitate, la fel ca și structura pe clase dimensionale a subiecților economici, caracterizată prin dominația unităților de mari și foarte mari dimensiuni. Sînt dezechilibre și distorsiuni în general bine cunoscute și nu este necesar să ne oprim asupra lor. Importanța este existența lor și faptul că sînt mai mari decât în oricare dintre țările europene foste „socialiste”. Problema care se pune este cum să se realizeze restructurarea — sau, poate mai corect spus, reconstrucția — organismului producției naționale, astfel încît rezultatele funcționării lui să fie cât mai bune.

În această chestiune s-a conturat ideea că restructurarea economiei trebuie să fie rezultatul „natural” al funcționării pieței și, drept urmare, este necesară accelerarea reformei, astfel încît mecanismele pieței să funcționeze din plin.

O poziție de înțeles, altă pentru că este similară cu cea promovată de organisme economice internaționale și guvernele din principalele țări occidentale — a căror bunăvoință toate fostele state „socialiste” se străduiesc să o câștige —, cit și pentru că este conformă orientării, în prezent dominante, din frontul teoriei economice: o orientare ce îndeplinește funcția de fundament științific al unei ideologii puternic relansate în anii '80, și al cărei solid arsenal teoretic are o redutabilă forță de persuasiune în pofida evidenței sale lipse de relevanță pentru realitățile la care se aplică. Am vorbit despre aceasta în prima parte a discuției noastre.

Cu alte cuvinte, o înțelegeți, dar nu o împărtășiți. Care sînt poziția și argumentele dvs.?

Posiția? See formulată, ea ar putea suna astfel: procesul restructurării — necesar, resubliniez acest lucru, nu în sine și pentru sine, ci ca instrument de creștere a performanțelor organismului economic — nu poate fi realizat doar de către mecanismele pieței, ca proces „natural”, doar ca rezultat al acțiunii forțelor impersonale ale pieței, independent de orice „proiect”, ci numai ca proces condus. Evident, imediat o să mă întrebati: „Dar cine este subiectul care ar trebui să-l conducă?”.

Exact. Cine?

Trebuie să avem în vedere faptul că restructurarea este un proces care se desfășoară la toate nivelurile (spatierele) structurii ierarhice a organismului economic — micro, mezo (ramură sau subramură) și macro (produs sau grupă de produse). La fiecare nivel acționează, pe de o parte, direct subiecții speciei respectivei nivelului: statul, organisme de profil — guvernamentale și private —, agenții economici (firmele) și, pe de altă parte, indirect, subiecții speciei respectivei nivelului, adică subiecții de la celelalte niveluri.

Toți acești subiecți, indiferent de nivel, nu acționează exclusiv sub impulsul conjuncturii cotidiene, ci în baza unui „proiect”, a unei strategii, concepută în vederea realizării obiectivului de autoreproducere și autodezvoltare — obiectiv immanent oricărui sistem viu.

Orice strategie economică implică, prin definiție, și exprimă, o prognoză a pieței pe termen mai lung sau mai scurt, a întregului sistem de piețe sau numai a unor segmente ale acestora. De aceea, piața cu tendințele ei constituie un factor de bază al oricărei strategii. Practic, o strategie a restructurării reprezintă, cel puțin parțial, o instrumentalizare a tendințelor pieței în funcție de obiectivele particulare ale respectivului subiect.

național; la nivel mezo — echilibrul dinamic al segmentului de piață respectiv; la nivel micro — maximizarea profitului.

Pentru fiecare din subiecții nivelurilor inferioare, strategiile elaborate la nivelurile superioare devin cadru și, respectiv, factor de condiționare în elaborarea propriilor strategii. În felul acesta subiecții nivelurilor superioare acționează indirect asupra acțiunilor subiecților de la nivelurile inferioare.

Aceste „explicitări” nu mă lămuresc totuși „cine trebuie să conducă procesul de restructurare?”

În baza celor de mai sus și simplificînd mult lucrurile, putem spune următoarele:

— structura macroeconomică a sistemului producției naționale este rezultatul materializării strategiei elaborate la nivel societal și, pe de altă parte, a dinamicii reale a structurilor la nivel mezo și micro sub impactul pieței;

— structura ramurilor este condiționată direct de strategiile mezo și, indirect, de strategiile macroeconomice și ale firmelor, respectiv, în cazul acestora, de realitatea mișcării piețelor;

— structura pe produse este determinată: direct — de către piață (prin mecanismele careia se realizează profitul) și indirect — de strategiile firmelor (care prin polițele de înnoire și promovare de produse și servicii, prin creșterea calității activității lor, sînt creatoare de cerere și își pot asigura competitivitatea externă) și de strategiile mezo și macroeconomice care se constituie într-un sistem de restricții și stimuli pentru acțiunile firmelor, implicit de orientare, de dirijare a acestora. Ei bine, tocmai în virtutea acestui rol de orientare, de dirijare a acțiunilor firmelor, pe care îl au strategiile macro și mezo, subiecții care le promovează au sarcina de a conduce procesul de restructurare. O conducere care nu presupune excluderea și înlocuirea pieței, ci instrumentalizarea și completarea ei pentru a-i depăși „măpia” — de care vorbeam mai la începutul discuției noastre — și, prin aceasta, a evita efecte dramatice. Statul trebuie să-și asume această sarcină.

Interviu realizat de GABRIELA ADAMEȘTEANU

ETICĂ ȘI PSIHIATRIE

OANA ARMEANU

În perioada 2-4 octombrie a.e. s-a desfășurat la București în aula Facultății de Drept, primul Congres internațional al Asociației Psihiatrilor Liberi din România, organizat cu sprijinul Inițiativei Geneva pentru psihiatrie și al Asociației psihiatrice americane. Au colaborat, de asemenea, principalele asociații medicale din România, organizații pentru apărarea drepturilor omului (APADOR-CH, LADO), Fundația Humanitas, Asociația Fostilor Deținuți Politici și Fundația Memoria.

În cadrul reuniunilor în plen și al atelierelor paralele au susținut comunicări specialiști din domenii științifice și culturale foarte variate — psihiatri, psihologi, filosofi, scriitori, sociologi, juriști etc. — ceea ce a generat dezbateri intense. Dintre numele de prestigiu reunite la acest congres amintim doar câteva: dr. Valerian Tuculescu (președintele A.P.L.R.), dr. Aurelian Romila (președintele congresului), dr. Ion Vianu (președinte onorific al congresului), Octavian Paler, Gabriel Andreescu, prof. Constantin Bălăceanu-Stolnici, Andrei Cornea, Petre Mihai Băcanu, Dan Pavel, Stelian Tănase, Ticu Dumitrescu, Banu Rădulescu etc. Discuțiile s-au structurat pe mai multe axe: impactul comunismului asupra personalității umane, abuzurile din psihiatria românească și prezentarea unor victime ale acestor

abuzuri, statutul juridic al bolnavului psihic, etica și responsabilitatea profesiei psihiatrice, psihiatria și religia, implicațiile medicale, legale, etice, filosofice și religioase ale eutanasiilor s.a.m.d.

În centrul atenției s-a situat problema abuzurilor din psihiatria românească în perioada comunistă. Nu este întâia oară când acest subiect stârnește controverse. Presa românească de după decembrie 1989 a fost nu o dată scena de confruntare a celor două curente de opinie formate după revoluție: de o parte A.P.L.R., care consideră necesar un „proces” al trecutului, o recunoaștere publică a greselilor și abuzurilor inerente perioadei totalitare și reabilitarea victimelor abuzurilor psihiatrice (unele dintre acestea aflându-se încă internate în spitalele de boli psihice); de cealaltă parte Asociația Psihiatrilor Români, grupată în jurul unor nume bine cunoscute lumii medicale și nu numai ei: prof. dr. V. Predescu (fost deputat M.A.N., secretar P.C.R. al Facultății de Medicină București, în prezent șeful Clinicii de Psihiatrie București, directorul adjunct al Institutului de Neurologie și Psihiatrie și șeful laboratorului acestui institut); președintele Colegiului de disciplină al medicilor, dr. Virgil Angheluta (director al Spitalului Gh. Marinescu între anii 1962-1989, în prezent șeful Clinicii de psihiatrie a aceluiași spital); nu are specializare în psihiatrie, „a devenit psihiatru datorită colaborării cu Securitatea”, așa cum re-

iese din materialele difuzate la Congres, dr. Constantin Gorgos (colaborator al Securității — informația a fost prezentată la Congres — fost director al Poliției Titan, membru al Colegiului de disciplină al medicilor). Din A.P.R. s-a desprins în urmă cu câteva luni un grup de medici psihiatri mai tineri (Bogdana Tudora-che, Alfred Dumitrescu, Florin Tudose Cătălina Tudose), care au înființat Liga română pentru sănătatea mintală. Liga militază pentru „uitarea” trecutului și concentrarea întregului efort către reorganizarea psihiatriei românești pe „baze noi”, pentru o psihiatrie socială și umanitară. Liga, în colaborare cu Médecins du monde, a organizat în luna mai a.e. un colocviu internațional (prezentat pe larg în numerele 24, 25, 27/1992 ale Revistei „22”).

În urma numeroaselor dispute din cadrul congresului A.P.L.R. s-au conturat câteva direcții viitoare: necesitatea organizării unui ordin al medicilor și a elaborării unui cod deontologic al profesiei medicale; pentru ca fiecare medic să poarte răspunderea actelor sale; formularea unui fel de autocritică națională, în care victimele abuzurilor să primească scuzele întregii comunități medicale și naționale; recunoașterea abuzurilor psihiatrice de către cei implicați în mod direct și activ, sau doar pasiv; propunerea d-lui dr. Banu Rădulescu, președintele Fundației Memoria, ca toți conducătorii politici din lume să primească un certificat de sănătate mintală și înscrierea între drepturile fundamentale ale omului pe acela de a avea conducători sănătoși mintal.

UN EXAMEN DE CONȘTIINȚĂ

Interviu
cu ION VIANU
realizat de
GABRIELA
ADAMEȘTEANU

Domnule doctor Ion Vianu, cum apreciați desfășurarea reuniunii „etică și psihiatrie”?

A fost o întâlnire extraordinară în care s-au confruntat specialiști — români și străini —, pe de o parte și pacienți pe de alta, în majoritatea victime ale psihiatriei politice. Discursul științific riguros a alternat cu luări de poziție pasionale într-o atmosferă de înaltă tensiune care contrasta cu conformismul plat al altor conferințe de acest fel. Îmi amintesc de congresele organizate în anii șaptezeci-optzeci de Verdighione la Milano și aiurea. Valoarea euristica a unor astfel de întâlniri nu se judecă, precum într-un congres despre fiziologia insectelor, numai prin cantitatea de informație, ci mai ales prin stimularea intelectuală pe care o produce, prin curajul pe care îl însușă participanților.

Care sînt principalele concluzii care se desprind de pe urma celor trei zile de dezbateri?

A fost un examen de conștiință, totodată sever și generos, al unui capitol dramatic al vieții sociale — realitatea psihică —, o privire asupra unor probleme paralele cu psihiatria (intrării paliative, bioetică), ca și o încercare de a surprinde în mers caracteristicile perioadei de tranziție pe care o trăim. E imposibil să număr nici concluziile variate care s-au impus. În mod absolut general, se poate spune că e cu neputință actualmente să se tragă o linie clară de separație între trecut și prezent. Cel dintîi ne urmărește, dacă nu ar fi decît în dependența oamenilor față de un „Führerprinzip” de care nu ne putem desprinde.

Oare totul a fost rău în psihiatria românească?

Fără îndoială că nu. Psihiatrii și întregul personal de îngrijire au fost mereu hărțuiți între datoria de a îngriji pe bolnavi și manipularea de către o autoritate care încerca să-și impună legea ei de fier, din păcate reușind adeseori. Dar, prin greutatea imense, un contact cu nouitatea științifică s-a păstrat. Străinii au fost surprinși de acest efort remarcabil și instructiv eroic de ținare la curent. Personal, plecat de un număr de ani din țară (dar revenit adesea după revoluție), am regăsit multe minți în eferveșcență și inteligență mereu vie a intelectualului român. Tinerii psihiatri sînt extrem de valoroși și de puri. Exitările și ambiguitățile noastre, avem motive să sperăm, nu vor mai fi și ale lor.

DIN NOU, DESPRE CULPĂ

GABRIEL ANDREESCU

Sînt momente, în viața unei societăți, cînd o problemă, abstractă în fond, determină detaliile cele mai concrete ale vieții. Așa cum s-a întîmplat cu poporul german, după Marea război. Atunci schimbarea de istorie a fost dominată de problema culpei (germane?). Procesul de la Nürnberg și multe alte procese locale, denazificarea, ocupația militară, înlocuirea elitelor și binecîntele, o întreagă literatură care a explorat această temă au avut pentru evoluția societății germane un rol mai important, probabil, decît planul Marshall.

O preocupare față de responsabilitatea individuală ar fi putut, cine știe?, să limiteze degradarea din ultimii ani de comunism. Cum arăta, atunci, vinovăția, și cine erau vinovații pentru ceea ce se întîmpla în jurul nostru? Într-o încercare de studiu din 1987 („Spectrul culpei”), avînd drept referință lucrarea lui Karl Jaspers: „Conștiința culpei”) enumeram câteva aspecte banale: culpa criminală împotriva persoanelor (care-i transforma pe Nicolae Ceaușescu și unii membri ai familiei, membrii guvernului, personajele cheie ale securității în „criminali de pace” ai epocii) sau culpa criminală împotriva societății (care dădea României caracterul pregnant al unui caz de neoscavagism). Dar cum să poți vorbi de culpa unui popor, sau despre culpa cetățeanului, într-un mod care să nu fie reductionist, pedagogic, care să ofere un minimum de emoție existențială? Raționamentul de atunci fusese următorul: „Un popor își secretă, în condiții pe care nu le determină, dar pe care le întîmplată în mod specific, irepetabilă sa istorie. Desfășurarea istorică implică, nesumativ, dar oricum efectiv, oricare individ luat în parte și răspunsurile pe care acesta le dă chestiunilor morale sînt fapte ireductibile, interioare socialului, atît de înalt integrate încît orice scoatere a lor din context le schimbă calitatea. Dacă eliberăm dilema morală din cadrul ei spontan descoperim că rezolvarea pozitivă, principială, solicită un personaj integral, deplin, un Prometeu al chestiunilor esențiale. Are sens să prelinzi fiecarei participanți la destinul social atingerea

completitudinii, în parcela lui existențială? Nu aceasta a fost calea care a permis altor popoare să atingă o admirabilă civilizație. Dar atîta timp cît existența unui individ se desfășoară pe marginea unor întrebări ce îl solicită etic — și de aici, politic —, atîta timp cît se poate imagina drept partener într-un dialog moral, este binevenit ca el să se așeze cu fața la adevărul propriii ființe. În particular, este momentul ca cetățeanul obișnuit, spectator și în același timp actor al acestei perioade halucinante, să se afle în fața corectei evaluări, a argumentelor prin care și-a argumentat pasivitatea. Acestea nu pun în evidență nici rafinatele morale, nici raționalitatea exemplară, nici imperative afective superioare. Din contră, se dovedește o sumă de omisiuni, incoerențe logice, indiferență, lipsă de solidaritate, absența revelațiilor etice, superficiala judecare a condiției individuale, frivola analiză a implicațiilor pe care le are comportamentul nostru, neaderență, grabă, incertitudinea, insensibilitate, uitare sau orbire, în sfîrșit, frica, frica simplă, frica brută sau frica subtilă, frica-cenzor, frica paralizantă, frica-crispă, frica-stress, frica profanatoare și frica timpă, frica caraghioasă și frica tragică; frica din care un tiran mediocre și o societate politicistă au făcut principalul mecanism reglator al vieții sociale românești”.

Pasivitatea și frica mi se păreau, deci, conceptele principale prin care trebuia discutată, în deceniul trecut, problema culpei. Și iată că între timp sistemul comunist, sistemul friei colective și al pasivității individuale s-a prăbușit și în România. Probabil că mulți dintre noi se așteptau la analogul procesului făcut nazismului, un proces al comunismului, și pe această bază, recuperarea morală a oamenilor, sursa de întemeiere a unor noi realități. Uitîndu-ne în jur vedem în ce măsură toate acestea s-au dovedit o himeră. Subiectul vinovăției, categoriilor sau persoanelor, a dispărut într-un concert foarte zgomotos și îngrozitor de obscen. Iar evoluția societății reflectă această incapacitate de a reveni asupra naturii ei, aspect de fond și, cum am spus, oarecum abstract. Pînă să pregătim dezbaterile despre culpa anterioară ne-am trezit în fața unei noi: o culpă specifică, culpa perioadei de tranziție. Neîmplinirile omenești care s-au manifestat în mod alt de diferit, la intervale atît de scurte de timp, arată că nu există o problemă a culpei în genere. Fiecare epocă pune asupra acestui concept propriul ei accent și fiecare epocă îl întîmplată cu propriul ei spectacol.

CULPA PERIOADEI DE TRANZIȚIE

Marea culpă a perioadei precedente, pasivitatea, rezultă și din distanța uriasă, dintre posibilitățile oamenilor de a influența instituțiile comuniste și pu-

terea acestor instituții. Unul dintre fenomenele cele mai interesante ale perioadei de tranziție a fost inversarea raportului: puțină unor oameni de a influența considerabil, prin deciziile lor, organismul social, sansa, oarecum banalizată, de a crea entități sociale noi. Dar din păcate, și pentru ei și pentru conștientii lor care se aflau în zona inertă a poziției, sau a voinței sociale, acești oameni s-au aflat sub demnitatea la care i-ar fi obligat momentul istoric. Culpă mediocrității mi se pare, în acest sens, prima formă a vinovăției pe care avem datoria să o reclamăm.

Exemplarul „clasic” al acestei vini este Ion Iliescu. S-a spus despre actualul președinte că reprezintă un „caz tragic”. Dar tragismul este însoțit de o distincție pe care nu o vom descoperi nicînd la acest personaj. Și totuși psihologia sa nu urmează calificativele acțiunilor sale. A fost, se știe, unul dintre activiștii mai curînd de treabă, dacă a fi mai bun printre cei mai răi este un merit. Refuzul lui Ion Iliescu de a se dezice zgomotos de comunism, și chiar reclama de liber-cugetător sînt semnele unui instinct al sincerității pe care nu avem de ce să nu le notăm. Probabil, nu este un corupt. Există informații sigure în legătură cu felul în care a fost „intoxicat”, pentru a refuza negocierii cu manifestații din Piața Universității, tot așa cum a fost speriat în iunie 1990 cu ideea unei lovituri de stat. Dar pentru cineva cu înaltele sale funcții, astfel de slăbiciuni omenești sînt impardonabile. Chiar dacă a trebuit să coopereze cu grupuri conservatoare, el nu era un prizonier inert. Nu era în interesul lui să rateze capitalul scump plătit al revoluției și care-l transforma într-un personaj de istorie. Dar mediocritatea sa absolută a deschis, prin câteva întîmplări fatale, originala noastră cutie a Pandorei. Imensa lui vină pentru traiectoria chinuță a societății post-revoluționare o urmează, de aproape, pe cea a predecesorului său. El împarte această culpă cu ceilalți mediori, cei care au umplut un Parlament al rușinii, cei care au ocupat fotoliile ministeriale ale unui guvern al laissez-faire-ului într-un moment în care fiecare succes, sau fiecare pas egal se măsurau în ani de evoluție socială.

A doua culpă pe care aș vrea să o numesc este culpa frivolității. Dacă culpa mediocrității se definește prin incapacitatea de a fi pe măsura responsabilităților asumate, culpa frivolității rezultă din refuzul de asumare a unor responsabilități, într-o situație cînd acestea nu pot fi salvate de către altcineva. O ciudată, anecdotică istorie ar putea fi scrisă pe marginea acestei categorii: o istorie a posibilităților ratate. Ea începe cu refuzul de a accepta responsabilități politice, pe marginea unor sofisme atît de ridicole în contextul dat: refuzul puterii, impuritatea politică, sabotarea prezentului în numele unor valori neperisabile. Ea continuă cu toate

refuzurile de a prelua funcții, care ar fi impiedicat ca lucrurile să evolueze așa cum au evoluat. Ar mai fi fost televiziunea producătoare de scenarii înfățișătoare la violență dacă Călin Anasiasu sau Mircea Dinescu ar fi acceptat conducerea ei, așa cum li s-a propus la un moment dat? Ar mai fi fost electoratul atât de debusolat dacă mulți dintre oamenii credibili din opoziție nu ar fi renunțat, — dintr-un dezgust de altfel explicabil — la asaltul unor veceltari?

Răspunsul meu este nu: psihologia, etica unor persoane sînt implicate în criza socială prin care trecem. Evident, acest mod de a lega destinul individual de evoluția globală a unei societăți face o presupuziție ontologică: că minusculul, detaliul, pot fi sursa unor variații considerabile. Aceasta este una dintre cele mai incitante (intelectual) specificități ale tranziției.

1) Gabriel Andreescu, *Sore o filozofie a disidentei*, Ed. Litera, 1992.
2) Karl Jaspers, *Texte filozofice*, Ed. Meridiane, 1966.

NEBUNII REGELUI

ANDREI CORNEA

Vreau să vă spun o parabolă cit se poate de transparentă. A fost odată, nu demult și nu departe, o țară guvernată de un rege rău și vicelan. Cum se întimplă, existau în regat și nebuni de toate soiurile, dar printre aceștia un loc aparte era ocupat de „nebulii regelui”. Nebunii regelui sînt cei mai nebuni dintre nebuni, căci spre deosebire de nebunii de rând, ei sînt nebuni doar cînd vor. În regatul nostru, ei făceau nebunii cu voie de la stăpînire, care li ținea, întreținerea, susținerea, menținerea, ba chiar, vai, uneori reținea, căci orice meserie are riscurile ei. Lumea se desfășura astfel ceva mai mult și puțin îndura ceva mai ușor. Iar amestecul dintre obedientă și îndrăzneală — de regulă la profesia la care ne referim — producea adesea efecte hilare, o nepericuloasă voioșie. În plus, obediința totală a celorlalți supuși căpăta o justificare (nebulii regelui era „cineva”), iar îndrăzneala își pierdea din autoritate.

Dar să vedem cine era de fapt „nebulii regelui”, cu ce se ocupa el? Profesia sa „de bază” era, de bună seamă, excentrică: scriitor, artist, critic literar, eseist, filosof etc. Totuși condica o semna la diverse instituții serioase — redacții, institute, muzee, școli — dar adesea nu făcea acolo mult și mult decît acest esențial act administrativ de prezență, care dădea dreptul la un salariu peste media pe țară. Cu alte cuvinte, nebunii regelui se îngăduia să plece, în vreme ce ceilalți „trăgeau” și suflau din greu, ori mai degrabă, pentru a fi în spiritul adevărului ei chibzolea pe față, în timp ce colegii săi de instituție serioasă chibzoleau pe ascuns. Iată de ce aceștia din urmă îl priveau cu nedismulată invidie, spunîndu-și unii altora, dar șoptind și în urechile majordomilor regelui că „există unii care nu trăiesc din muncă cinstită”. Între timp, se pare că șoptia s-a transformat în vacarm... Dar aceasta, vorba lui Heinrich Heine, este o altă poveste. (Sau, poate, tot aceeași?).

Dar să vedem cum arată nebunii noștri. Pe timpuri, vreau să spun, atunci cînd nici președinții nu aveau sceptru, nici regilor nu li se propunea să devină președinți, nebunii regelui umblau îmbrăcați în haine pestrițe, viu colorate, cu clopoței la fchie, pentru că lumea să știe ce cine avea de-a face. În vremurile mai noi, la care ne referim, semnele distinctive s-au mai schimbat, dar marca rămîne indelebilă: nebunii regelui se singularizează, nu-și pot confunda cu „omul muncii”: are barbă, ori plete, umbilă îmbrăcat în miri cum, fumează pipă, ori în chip ostentativ (cum spun gurile rele) „Carpați” fără filtru. Un faimos nebulii vîrstnic ce-și drept, utilizează un accesoriu vestimentar total neobișnuit în epoca post-modernă: ghetele.

Nebunii obișnuți sînt, în general, închiși în azile psihiatrice și în clinici specializate. Nebunii regelui nu erau,

în general, închiși. De obicei umblau liber, dar „nebunii” nu le făceau chiar așa. În ochii cetățenilor serioși și onorabili: aveau și ei micile lor „rezervații”, cum ar fi restaurantul unei importante uniuni de creație, redacțiile unor reviste literare. Uneori existau și locuri improvizate la vreo recepție, unde nebunii noștri se întîlneau la un whisky cu oamnei regelui și spuneau împreună măscări. Diferite cenecluri și colocvii organizate, de regulă, în provincie, mai la „adăpost” decît formau „rezervații” ocazionale, unde nebuni de diferite vârste și profesii se luau la întrecere în soții. Din cînd în cînd, unora, deveniți prea îndrăzneți, li se aplica o mică bastonadă, nu prea aspră de fapt, dar așa, cit să li aminte. De obicei, „rezervații” respectivă — un ceneclu, un colocviu etc. — era suprîmăta, lucru ce aducea de altminteri regelui un motiv în plus de satisfacție: căci ceilalți nebuni se grăbeau să improște cu noroi pe cei cișiva îndrăzneți rămași mofluzi, ce ar fi stricat bunăvoința suveranului, iar părușala care urma ajungea adesea să fie de un haz... nebun, firește. De altminteri, pare a fi o regulă generală că nebunii regelui să se cotozonească reciproc. Așa a fost de cînd lumea, iar în țara despre care vorbim, întotdeauna regulile s-au aplicat cu strictețe.

Dar ce făceau sau ce spuneau, în definitiv, nebunii regelui? Firește, ceea ce nimeni altcineva nu putea să facă. Aveau privilegiul imens de a nu minti chiar tot timpul, ceea ce li umplea de mîndrie și de emoție, făcîndu-i să creadă că nu mint niciodată. Vorbeau în cîmilituri, cultivau enigma și paradoxul, ceea ce nu-i păchea de fapt decît pe naivi. Dar de ce nu vorbeau pe șleau? Aici intervine o caracteristică a nebunii regelui: viața sa e guvernată de două maxime, deopotrivă de serioase și de grave, deopotrivă de imperative, dar contradictorii. Prima sună cam astfel: „așa nu se mai poate”. A doua: „am nevastă și copil”. Conform primei, nebunii regelui este gata să-și prezinte demisia, să părăsească „rezervațiile” să lasă la răscruce și să strige în gura mare adevărul pînă la capăt. Dar cea de-a doua maximă are grijă să-l oprească la timp de la asemenea acțiuni nesăbuite. Rezultatul este că nebunii regelui își retrage demisia a doua zi după ce și-a dat-o, acceptă un apartament mai mare la bloc (doar are nevastă și copil) sau consimte la un onorariu mai bun. Iar marile lor boierii rid cu lacrimi, ceea ce este exact lucrul dorit: nu trebuie să fie nebunii regelui hazoși?

Au existat, firește, și câteva excepții: cișiva nebuni, puțini, au rămas pe poziții, decîndînd sus și țara că s-au săturat să mai facă pe nebunii. Utind de „nevastă și copil” țintă abominabilă, ei au deveniți adevărați monomani, repelînd pînă în satietate că „așa nu se mai poate”. Firește, unii au fost suspectați că au înnebunit cu adevărat și s-a acționat în consecință. Pînă la urmă, monarhul, supărat că nu mai are de ce rîde, l-a alungat dintre hotarele regatului său și se aude că, pentru unii, a pretins și o substanțială despăgubire pecuniară. În fond, avea dreptate: un nebulii al regelui, bine calificat, costă o avere. (A se vedea datoriile contractate la Fondul literar).

Și acum, un scurt epilog: Nu demult, regele cel rău a fost răsturnat și executat. Umblă vorba că s-a proclamat republica, că s-a dat pămînt țărănilor și dezlegare gurilor. Nebunii regelui și-au pierdut pînă, lucru pe care, ce-i drept, nu l-au regretat prea mult. Au sperat, în schimb, la o recompensă: să devină conștiința națiunii și să influențeze în chip decisiv afacerile statului. Pentru aceasta au dialogat între ei insistînd, au scos gazete, au fondat societăți, alianțe și chiar partide. Cîte ceva deci au făcut, n-au stăi degeaba. Dar reușita lor a fost modestă. Mai întii și-au pierdut hazul, fără însă a-și pierde ambiția de a se jovi reciproc. Noua putere l-a privit tot mai chiorș. În rest, oamenii nu s-au prea dumirit ce să facă cu ei, dar oricum, nu le-au prea dat ascultare. Pentru foarte mulți, ex-nebunii regelui rămîn nebuni și atît. Pentru alții, ei rămîn încă „ai regelui”. Ei înșiși se simt depășiți: niște „ex”!

(un ex-nebulii al regelui)

O CARTE ÎN ATENȚIA POLITICIENILOR OPOZIȚIA

DAN PAVEL

Dacă liderii Convenției Democratice ar fi citit cartea lui Ghiță Ionescu și a Isabellei de Madariaga, intitulată **Opoziția*** și subintitulată **Trecutul și prezentul unei instituții politice**, cu siguranță că rezultatele lor în alegeri ar fi fost mai bune. Lăsînd gluma la o parte, există două linii de gândire a ecuației politice: prima este cea inaugurată de Pericles din Corint, cu celebra sa pîidă a spicilor de grîu, continuată de Machiavelli, în *Principele*, și adînsă la desăvîrșire de Lenin, Troțki, Mussolini, Hitler, care te invită secretele guvernării cu orice preț: esalanță este cea inaugurată de Phalaris din Eresos, care compunea în anticîțitate un tratat de tiranicid, continuată de teoreticienii liberalismului, care te invită secretele opoziției. Cartea recent tradusă la Editura Humanitas face parte din a doua categorie. Că să înțelegem cit de utilă este *Opoziția* la noi, vom face pe baza ei un experiment deductiv, la capătul căruia vom afla un verdict cu privire la situația politică din România.

Vom lua în considerare ca premise ale raționamentului două pasaje din carte. Primul este chiar motto-ul introdus în selecția de autori din lucrarea *The British Political System* de Andre Mayot și care sună astfel: „Dacă mi s-ar cere să ofer o singură trăsătură distinctivă a guvernării democratice, aș menționa statutul opoziției”. Cel de-al doilea pasaj este chiar din textul propriu-zis al cărții lui Ghiță Ionescu: „Liderul Opoziției Majestății Sale din Parlamentul Marii Britanii și al Irlandei de Nord primește un salariu care provine, în ultimă instanță, din bugetul contribuabilului. Dacă reflectăm ceva mai atent asupra celor

afirmate mai sus, vom constata cel puțin două lucruri intruciva surprinzătoare: acest lider se află în fruntea unei instituții, Opoziției, care e o rată cu calificativul „a Majestății Sale”. În fel ca și Guvernul, iar această instituție este considerată a fi de o asemenea importanță pentru bunul mers al guvernării statului, încît Parlamentul a găsit de cuvință să-l înzestreze pe seful ei cu un salariu, plătit pe seama bunului public. (...) Faptul că în Marea Britanie, liderul Opoziției este un funcționar public a cărui îndatorire constă în criticarea măsurilor luate de Guvern și al cărui succes sau eșec devine o problemă de interes public, constituie o adevărată surpriză pentru locuitorii a numeroase țări care încă se mai străduiesc să-și dobîndească instituții reprezentative”. În urma enunțării celor două premise, ceea ce încercăm să aflăm prin deducție logică este dacă după 22 decembrie 1989 în România a existat sau nu pînă la recentele alegeri cu adevărat o opoziție. Le lăsăm cititorilor plăcerea raționamentului și li invităm după aceea să compare rezultatul cu ceea ce se știa la noi prin mijloace empirice, intuitive sau de bun-simț.

Intrăm într-un cerc vicios dacă încercăm să răspundem la întrebarea cu privire la care este factorul determinant în ecuația opoziție politică/gîndire politologică; adică lipsa opoziției politice a determinat vidul de gîndire politologică sau viceversa? Studiul *Opoziția* contribuie atît la umplerea

vidului de reflecție teoretică, cit și în constituirea unei opoziții politice în conformitate cu criteriile și tradiția din democrațiile parlamentare. În afară de „Prefață” și „Introducere”, cartea cuprinde capitolele „Instituționalizarea opoziției”, „Opoziția Parlamentară”, „Conflictul politic în statele unde nu există opoziție”, „Către reinstituționalizarea opoziției?” și „Alegere: alternative la terorism”. Autorii combină analiza istorică și cea politică, dat fiind că istoria acestei instituții este legată în mod inexplicabil de funcția sa politică”. Observînd faptul că întotdeauna tema opoziției a fost tratată „într-un cadru mult mai amp...”, adică prin raportare fie la studiul puterii, al guvernului, parlamentarilor sau partidelor (de către științele politice), fie în cadrul tematicii conflictului sau întregirii de către societate, odată cu instituțiile politice și cu renașterea, răscoalile sau revoluțiile, Ghiță Ionescu și Isabel de Madariaga își propun să studieze opoziția ca o temă independentă. Cercetarea lor cuprinde condițiile apariției opoziției ca instituție în Europa occidentală și:

... și ale Americii, procesele care au dus la consolidarea ei, situația în cea de a doua jumătate a secolului al XX-lea a opoziției în statele constituțional-pluraliste (oponînd în primul rînd de la analiza exemplelor Marii Britanii, Statelor Unite ale Americii, Italiei, Suediei, Israelului și Germaniei, dar și a altor state). Un loc special în cercetare îl ocupă studierea conflictului politic în statele unde nu există opoziție. Că să înțelegem mai bine situația României înainte și după 22 decembrie 1989, vom cita fragmentul în care se clasifică aceste state în „trei grupuri distincte: state suverane în care opoziția politică în calitate de instituție nu a fost proscrisă de către deținătorii puterii, dar ea în fapt nu există (ceea ce, pentru scopurile noastre de moment, corespunde statelor subdezvoltate din punct de vedere politic); statele guvernate în care opoziția politică în calitate de instituție este respinsă de cei ce dețin puterea în numele unor interese naționale majore (pe care le putem caracteriza aici drept state naționaliste) și state suverane în care opoziția politică în calitate de instituție este proscrisă de către deținătorii puterii în numele alianței cu... țării în societatea fără clase a comunismului (cu alte cuvinte, statele comuniste)”.

Atrăgînd puțin atenția asupra unei cărți neglijate pînă acum de mass-media și politicieni, dar care cu siguranță că va fi ampu de... semnificative unor reviste de dezbateri de idei, dacă există cumva așa ceva în România, trebuie spus în încheiere că principala problemă pe care o ridică autorii *Opoziției* este cea a noulor mijloace de reinstituționalizare a opoziției, chiar și în acele locuri în care ea a fost integrată de către establishment. La ora actuală, în lume, sistemul parlamentar se confruntă cu mari dificultăți politice provenite din faptul că însuși pactul social a devenit altul. Asta face ca forțele extremiste de stînga și de dreapta să conteste însăși legitimitatea sistemului parlamentar. Este o ironie faptul că în unele locuri din lume ajunge mai întii să fie luată în calcul toamna acasă contestată, fără un sistem parlamentar neexperimentat încă în mod autentic. Cartea lui Ghiță Ionescu și a Isabellei de Madariaga conține... eveniment editorial prea important pentru a fi marcat printr-o simplă revizuire și cred că ei nu poate fi ignorat și exclus din dezbaterile de idei ce vor urma cu siguranță „acalmiei” politice.

* Ghiță Ionescu, Isabel de Madariaga, *Opoziția. Trecutul și prezentul unei instituții politice. În românește de Valeriu Mihăilă*, Editura Humanitas, București, 1992, seria „Societatea Civilă”, carte editată cu sprijinul Fundației Soros pentru o societate deschisă.

ADRIAN MARINO

„DOSARUL CONSTANTIN NOICA”

Apropiată publicare, în săptămânalul clujean TRIBUNA, a scrierilor de care Constantin Noica ni le-a trimis de-a lungul anilor — intrate recent în fondul de manuscrise al B.C.U. Cluj (Fondul „Adrian Marino”, Corespondență internă, nr. 23) împreună cu multe alte materiale — este un bun prilej de a re-duce în discuție întreg „Dosarul Constantin Noica”. El se alătură „Dosarului Mircea Eliade”, de aceeași natură (Biblioteca Academiei Române), scrisori inedite, și studii introductiv afiat și el în curs de publicare în JURNALUL LITERAR. Ambele „dosare”, împreună cu explicațiile necesare, pot să arunce o lumină mai exactă, mai nuanțată și deci mai obiectivă, asupra istoriei unui întreg capitol al culturii noastre din ultimele decenii. Este vorba, în esență, de modul cum ea a reacționat, a supraviețuit și, în ultimă analiză, s-a salvat, plătind un anume „pret”, în perioada dictaturii comunist-ceausiste. Și descrierea și judecarea acestei situații-limită sînt deosebit de dificile. Nu este deci de mirare că nimeni, cel puțin deocamdată, nu a atacat încă frontal o astfel de temă deosebit de iritantă, discutată acum pentru prima dată, am spune, în adințime.

După unii, acest examen ar fi deocamdată prematur. Ar lipsi și perspectiva istorică și criteriile stabile și documentarea pe deplin concludentă. Evenimentele par, într-adevăr, pe un plan, prea aproape de noi. Reacțiile sînt încă mult prea emotive, prea pasionale, prea personalizate și, mai ales, mult prea rigide. Linistea de spirit sîrăci necesară unei astfel de analize, în general, lipsește. Distanțarea „istorică” încă nu s-a produs, iar noi avem nevoie, în primul rînd, de un examen rece, lucid, obiectiv. De o adevărată analiză și reconstituire istorică a climatului moral și cultural al unei întregi epoci.

Avem în schimb, din plin, doar san-taje și polemici, procese de intenții, recriminări brutale și „demasări” violente. Este însă mult mai ușor să acuzi decît să înțelegi. În adințime, onest și în cunoștință de cauză. Deci nici lamentări, nici condamnări, ci „înțelegeri”. Ceva în sensul acesta ceruse de mult și Spinoza, încercăm, prin urmare, să nu „acuzăm” și să nu „apărăm” pe nimeni. Actor și spectator al unei epoci extrem de dificile, încercăm doar să vedem, cu oarecare claritate, într-o cealță deasă. Știm bine, cum spunea și D-na de Staël, că „a înțelegi orice ne face foarte indulgenți” (Corinne, IV, 3). Dar un istoric nu poate fi nici acuzator radical, fanatic, nici semnatar al unor certificate de indulgență. Trecut, ca mulți alții de altfel, prin situații analoge, care vor fi evocate mai jos, dar mereu diferite de la caz la caz — în astfel de împrejurări nu există boli, ci numai bolnavi —, încercăm acum doar o schiță de analiză istorică și nimic mai mult. Ea nu poate fi nici exhaustivă și nici, mai ales, definitivă. Dar niciodată esența relațiilor culturale sub regimul defunct nu a fost încă analizată, alent și la rece, fără prejudecăți de nici un fel. Ca orice risc, încercarea merită să fie făcută.

„Cazul” Constantin Noica ni se pare exemplar și paradigmatic mai ales în această privință. El a fost cel mai reprezentativ om de cultură român din ultimele decenii afiat chiar în centrul unei dispute: „acuzat” și „apărat” deopotrivă de a fi „colaborat” cu regimul dispărut. Problema esențială, care transformă un „caz” particular într-unul general, reprezentativ, este deci următoarea: cum poate supraviețui cultural și implicit social un spirit creator în plin regim totalitar, de care totul îl desparte: și trecutul și formația cultural-ideologică, pentru a nu mai aminti de anii de închisoare.

Dar înainte de a instrui un „proces” — al lui Constantin Noica sau al altora, mai mult sau mai puțin în aceeași situație tragică —, înainte de a „acuză” o persoană, oricare ar fi ea, este necesar să mergem la cauze, la esențial. Ni se pare deci logic și just să facem mai întâi procesul sistemului și apoi al efectelor sale, oricare ar fi acestea. Întîi procesul terorii și al constrîngerilor totalitare de tot felul, apoi cel al concesiilor, adaptărilor, compromisiurilor, colaborărilor etc. Am susținut și anterior același punct de vedere

(Cauze și efecte, în România literară, 24 aprilie '92). Întîi vinovatul principal, sistemul comunist totalitar, apoi toate celelalte „vinovății”, în ordine descrescînd. Orice altă atitudine ni se pare și nedreaptă și neconformă cu realitatea. Procedînd altfel, am face o gravă eroare și nedreptate. N-avem dreptul să le facem. Un istoric al culturii și al ideilor cu alt mai puțin.

O a doua eroare, care decurge în mod direct din prima, or fi formularea de judecăți radicale, intransigente, absolute, rigide, inflexibile. Ele nu au nici o pertință într-o astfel de analiză. Ea cere doar judecăți contextuale, istorice, deci suple, ale unor situații date, concrete, riguros determinate și extrem de particularizate. Ceva în sensul „rigiei lesbicene” a lui Aristotel, a virtuții adaptate la împrejurări. Dar o asemenea analiză aplicată la un obiect în bună parte încă difuz, făcută din interior, poate fi cu adevărat relevantă și obiectivă. Numai o astfel de investigație poate să „înțeleagă”, micar în parte, ce s-a petrecut de fapt. Criteriile pur abstracte — o spunem cit

săm, nici nu scuzăm pe nimeni. O țară numai de „eroi” nu s-a văzut, încă, nici-cîr în lume. „Eroismul” este privilegiul doar al unei foarte restrînse elite. Dar există, de fapt, două feluri de eroisme: unul sublim, spectaculos, al marilor gesturi și sacrificii, și un altul modest, cotidian, obscur, adesea anonim, al sacrificiului și mortificării zi de zi. Iar acesta a existat într-o măsură, orice s-ar spune, și pe durata dictaturii ceausiste. În edituri și redacții și chiar în unele instituții centrale de cultură. Nu la nivel de conducere, firește, ci la unii redactori și funcționari de rang mediu și mai ales inferior, care, nu o dată, au „salvat” destule situații dificile. Evident, cu pretul unor simulari și duplicități.

Care era esența regimului cultural ceausist? La suprafață, el devenea tot mai rigid, mai absurd, mai totalitar. Dar în interior, în subteran, el devenea tot mai subred și mai nesigur de sine. Funcționa mai ales o serie întregă de relații personale și complicități, de toleranțe tacite și cointeresări, de ipocrizii și ambiguități, de simulari și

manifestat, din partea regimului, a ceea ce „toleranță”? Intrebări foarte dificile, într-adevăr, căci ele ridică încă un mare și dureros semn de întrebare: ce „pret” — să spunem metaforic — a fost plătit pentru această „toleranță”? Căci un regim totalitar nu dă niciodată nimic pe „gratis”, ci doar în avantajul său exclusiv, pe termen lung sau scurt. Nu presupune ea și o anumite „colaborare”? Și, mai ales, în ce a constatat ea, de fapt? Că a fost inevitabilă, în condițiile știute, se înțelege. A fost ea însă pozitivă sau negativă? Cum se explică ea în cazul Noica? Este chiar miezul problemei noastre.

Un răspuns — în parte întemeiat, în parte nu integral la obiect, poate chiar ușor avocațial-sofistic — a dat Andrei Pleșu, cu abilitate, în dialogul amintit mai sus: „Dacă un chirurg operează sub comunist și în felul acesta el «cauționează» comunismul și se cheamă că face concesii, atunci și Noica a făcut concesii. Pentru că a înțeles să opereze sub condițiile date și să facă posibilă cultura, dialogul, publicarea de cărți, într-un moment în care lucrurile acestea erau prohibitive. A vedea colaboraționismul în această insistență a lui de a fi prezent și de a-și face și pe alții posibil, ca prezenti în această lume, nu e corect decît din partea unor oameni de rea credință și care n-au trăit cu adevărat pe lumea asta. De altfel, reproșurile cele mai mari pe această linie le făceau cei ce stăteau în străinătate (...). Noica n-a înțeles să practice demisia”. Respectiv „boicotul”, tăcerea, ieșirea din istorie etc., etc.

Totul este, în parte, foarte adevărat. Din străinătate, mai ales, aceste realități nu pot fi bine percepute și înțelese. Este nevoie de o experiență directă, cotidiană, din interior. Dar imaginea nu este completă, căci ea omite unele aspecte, recunoaștem spinoase, dureroase, dar absolut înțese pentru epoca în cauză. Sînt trecute cu vederea, pe de o parte, unele motivații pe care le-a dat Constantin Noica însuși, pe de alta o serie de acte, explicații, comportamente precise, riguros verificabile, inclusiv pe texte, care ne ajută să „înțelegem” întreaga situație. Să mai adăugăm, încă o dată, că nu adoptăm în nici un caz (într-o procuratură), care nu a trăit „pe lumea asta”? Căci numai cine a trăit sub Ceausescu poate înțelege, în profunzime, cu adevărat, o întreagă dramă.

În ce condiții deci s-a stabilit, să spunem, „dialogul” lui Noica cu „puterea”? Cum, cînd și de ce acest dialog a fost posibil? Să amintim mai întîi cîteva fapte mai mult sau mai puțin „explicabile” și „imputabile”.

La expirarea condamnării, Constantin Noica se oferă să devină, din proprie inițiativă (detaliul este esențial), „antrenor” de... „marxism” (sic!). (Nu mai cităm întreg pasajul care, orice s-ar spune, sună azi destul de penibil: **Rugă-vă pentru fratele Alexandru** [București, Humanitas, 1989, pp. 122—123]; o mică paranteză pur personală; cel mai „scandalos” aspect al dialogului de atunci este, după noi, cel ce se referă însă la cei ce au avut „generozitatea să ne elibereze”; cu alte cuvinte, o eliberare a aflișului unei condamnări expirate legal, după un proces înscenat, devine un act de... „generozitate” [ironie?!; vom reveni] și asupra unui alt aspect, foarte important, după noi, pentru evaluarea obiectivă a unor astfel de afirmatii: semnifica cu totul particulară a lui Constantin Noica). Se mai vorbește acolo de eventualitatea de a deveni „agent” (sic!) cultural, intelectual. Dar totul devine atît de fals și echivoc, încît nu mai insistăm asupra acestui episod atît de controversabil. Ce procese sufletești obscure l-au determinat? Reținem doar faptul că filosoful se declarase dispus la pasivitate totală, la renunțare la orice gest ostil față de regim, la o izolare socială completă („nu avem de gînd să ducem nici un fel de viață socială”). Era, să recunoaștem, dreptul său.

(Va urma)

mai apăsător posibil — ni se par total inoperante, neadecvate. Există la noi o tendință spre radicalism etc. pe care o credem și exagerată și neistorică. O stimăm însă, deoarece ea reflectă aspirația spre regenerare morală a popoului român, ulcerată sub comunism. Analiza strict istorică operează însă cu alte criterii. De procurorii din afară, în toate sensurile cuvîntului, ne dispensăm.

Două cuvinte, în sfîrșit — pentru a încheia acest necesar preambol — și despre esența naturii culturale a regimului Ceausescu, mai ales în ultimele două decenii, și îndeosebi în faza sa finală de descompunere. Erăm conștienți cu „toții” — vorbim bineînțeles de intelectuali de aceeași formație și orientare și, aproximativ, de aceeași vîrstă — că ne aflam, orice s-ar spune, merou „la porțile Orientului”. În țara lui „pseudo”, a „formelor fără fond”, că am fost și am rămas „balcanici” intermediari etc. Această stare de fapt explică, chiar dacă nu scuza, în constituția noastră, o serie întregă de contradicții și ambiguități, de duplicități și simulari, de compromisiuri și adaptări, care au caracterizat, în general, practica vieții culturale, sub ceausism, zi de zi. Situație odioasă, insuportabilă, pe planul conștiinței morale rigide, inflexibile. Inevitabilă însă în realitatea cotidiană. Alternativa supremă era: tăcerea, rătăcirea, izolarea, ieșirea din actualitate, deci condamnarea definitivă la sterilitate, la sinucidere literară, sau acceptarea dureroasă a unor situații date.

Fiecare a rezolvat această dilemă în felul său. Reguli rigide nu puteau fi impuse nimănui. Iarși: nici nu acu-

chiar farse administrative. Toate acestea amortizau, într-o oarecare măsură și de la caz la caz (căci în România totul a fost, este și, probabil, va rămîne multă vreme, extrem de „personalizat”), toate surcile și absurditățile venite de „sus”. Vom aminti, poate, altădată, cu titlu de exemplu precis, în detaliu, condițiile adesea rocambolesci în care am editat, între 1971—1980, **Cahiers roumains d'études littéraires**, de departe cea mai deschisă și mai europeană publicație românească în limbi străine a epocii. Operația n-a fost posibilă fără „colaborarea” la diferite nivele de complexitate, cel puțin tacită, a lui Mihnea Gheorghiu, Romul Munteanu, Vasile Nicolescu și Olga Zalcik. Nu avem calitatea să eliberăm certificate de bună purtare nimănui. Dar aceasta a fost realitatea. O epocă fără glorie, într-adevăr, în care însă, nu chiar toți, absolut toți, au fost numai călăi și canali.

Acesta a fost, în esență, obiectiv vorbind și spus fără nici o pasiune, cadrul general în care trebuie situat și „cazul” Noica. Situația sa a fost definită de un discipol, Gabriel Liiceanu, drept una de „toleranță și niciodată beneficiar” (Andrei Pleșu, Gabriel Liiceanu: „**Despre Constantin Noica**”, în **Euphorion**, II, 6—8/1992; în trecut fie spus, singurul text care examinează atent și cu luciditate, chiar dacă rapid, întreaga situație). Acceptînd, în esență, această caracterizare, ea cere totuși unele completări și nuanțe. Căci imediat se pun două întrebări acuze, care oricît de „brutale” ar fi sau ar părea, ele trebuie totuși puse: 1. de ce regimul totalitar, ceausist, l-a „tolerat”, totuși, pe Constantin Noica? 2. în ce forme s-a

DANIEL DĂIANU SAU FASCINAȚIA DEZECHILIBRULUI STABIL

Cartea * lui Daniel Dăianu, lansată joi 1 octombrie a.c. la Banca Națională a României, umple un gol în literatura economică din țara noastră. Elaborată pe parcursul unui întreg deceniu și predată pentru tipărire înainte de 1989, lucrarea este rezultatul unui „program de cercetare științifică” (în accepțiunea lui Lakatos). După cum arturisește autorul: „În toți acești ani am încercat să deslușim funcționarea sistemului economic de comandă în raport cu arhetipul economiei de piață — ca sisteme deschise —, să ne lămurim o serie de adevăruri parțiale și supozitii și să ne apropiem astfel de ceea ce considerăm a reprezenta segmente principale ale cunoașterii științifice consolidate”.

Cartea este foarte bine structurată în patru părți și zece capitole, o introduce și o anexă („Despre mecanica simplă a reducerii datoriei externe”). Bine pus la punct cu tot ce înseamnă teoria macroeconomică azi (în special cu școala de gândire anglo-americană), Daniel Dăianu se distinge printr-o veritabilă vocație doctrinară, prin profunzimea discursului și suplețea remarcilor sale. El posedă (a nici 40 de ani!) o vastă erudiție, unită cu un simț special al concentrării expresiei și al formulărilor percutante. Totuși, pe ansamblu, se impune o anumită sobrietate, dacă nu o „uscăciune” încrățată a textului ce poate inhiba cititorul. Scrierul lui are ceva din răceala tratatelor economice anglo-saxone a căror matematică „à tout prix” îl înfruntă pe Manoiilescu. Dar, în schimb, cită riguroasă și precizie în toată osatura sistemică a acestei cărți!

Autorul înaintează cu răbdare și singe rece prin „capcanele” macroeconomice actuale, definindu-se clar ca un neokyneasian adept al echilibrului de tip non-walrasian. În peisajul macro-economiei teoretice actuale, cred că nu greșesc dacă îl încadrez pe Dăianu în familia economistilor dezechilibrului sau a echilibrului „avec rationnement” (non-walrasian), alături de Robert Clower, Robert Barro (care în ultimul timp s-a apropiat de „noul economist clasic”), Harschel Grossman în S.U.A., iar în Europa — Jean-Pascal Bénassy, Jacques Drèze, Edmond Malinvaud, János Kornai.

Daniel Dăianu este un eclectic superior, care nu cade pradă confuziei identificării simpliste a noțiunii homo economicus cu aceea de homo sapiens; el nu tratează universul economic drept un sistem „newtonian”. Închis, Asemeni lui Lester C. Thurow (pe care îl citează), autorul lasă să se (sub)înțeleagă că disciplina studiilor economice nu aparține științelor exacte. Cu alte cuvinte, se evită „eroarea preciziei nejustificate”, ce are la bază faptul că în centrul teoriilor neoclasice

ce se află o concepție asupra lumii bazată pe un echilibru al prețurilor creat printr-un proces de licitație („the equilibrium price-action model”).

O reușită de vîr a lucrării este întreaga parte a doua („Modul de funcționare și performanța economiei”) și, înosebi, capitolul trei, dedicat economiei economice de piață/economia de comandă, sau cum se exprimă inspirat Dăianu: „economia cu restricție de cerere efectivă versus economia cu restricție structurală de ofertă”. În viziunea lui, echilibrul extern presupune echilibrul intern, fiind condiționat de existența acestuia. Dar, precizează autorul: „În măsura în care economia națională este funcțional deschisă, divizarea politicilor economice pe componente internă și cea externă are mai mult o utilitate metodologică. (...) În realitate, politica economică tinde să devină totală, comprehensivă; ea încearcă să anticipeze, să inițieze, să prevină evenimentele economice interne cu implințea dincolo de frontierele naționale, sau evoluții externe ce nu afectează înăuntrul spațiului național”.

Cu un ochi necrutător, Dăianu surprinde viciul de fond al economiilor de comandă — caracteristic societăților

est-europene, din ultimele patru decenii — un viciu congenital ce „programează” declinul economic și produce fenomenul „euthanasie economică”. În cazul economiilor de comandă — precizează autorul — „avem de-a face cu sisteme ce, funcționare, sînt lipsite de viabilitate: calculația economică este imposibilă, ceea ce anulează, ab initio, șansele alocării eficiente a resurselor, agenții economice nu sînt motivați, progresul tehnic nu este asimilat și generalizat”. Rezultatul îl constituie „creșterea pauperizantă” și deficitul structural de performanță.

Daniel Dăianu vede soluția într-o ajustare fundamentală a economiei de comandă, ce echivalează cu transformarea sistemului, adică schimbarea logicii sale de funcționare și înlăturarea restricției structurale de ofertă, trecerea la economia concurențială de piață. În viziunea lui Dăianu, „transformarea sistemului totalitar al economiei de comandă, trecerea la sistemul economic de piață, reprezintă marea aventură social-economică și politică a acestui sfîrșit de secol”.

În concluzie, „Funcționarea economiei și echilibrul extern” se oferă cititorilor ca un veritabil „economics al dez-

echilibrului stabil”, de un nivel științific excepțional. Te poți așeza confortabil în această carte, ca într-o casă: „on ne lit pas, on l'habite”.

Ajunși în acest punct, intuim că autorul asemenea altor învățați, după ce a reușit să explice multumitor multe din aspectele acestei lumi (economice — sic!) s-a trezit martorul unei veritabile drame. Lumea, unică în esență, apare pe eschierul său economic, descompusă într-un gigant joc de cuburi. După studiarea fiecărui cub, cine mai știe oare să refacă înensul edificiu din cuburile disparate?

De aici apare tentația legilor fundamentale, a esențelor. Așteptăm, de aceea, ca Daniel Dăianu să ne propună și alte echivalente și simboluri într-o viziune integratoare: o ontologie a economicului în ipostazele tranziției. Dar pentru aceasta ar trebui — vorba lui Irving Kristol — ca „economistilor porumbel să le crească aripi de vultur”. Și să nu uite avertismentul lui H. Poincaré: „Si vous assistez à une partie d'échecs, il ne suffira pas, pour comprendre la partie, de savoir les règles de la marche des pieces”.

Dr. George Virgil STOENESCU

* DANIEL DĂIANU — Funcționarea economiei și echilibrul extern, Editura Academiei Române, București, 1992, 245 p.

O CARTE AMENINȚATĂ „GHICI CINE TRAGE ÎN TINE”

de MAX TORPEDO

(Traducere din limba engleză de Victoria Lišan, Editura Sophia, colecția „Suris și crimă”, 230 pagini, preț 200 lei).

În febra nigerilor am uitat de promisiunea făcută cititorilor noștri, precum și colegilor de la revista Area din Arad de a scrie despre cartea lui Max Torpedo. Anăruia, recent, în traducere românească, „Thriller”-ul lui Max Torpedo a devenit instantaneu un best-seller, prima ediție a cărții cunoscându-se în două săptămâni. În prezent, ediția de la Sophia pregătește cea de a doua ediție a cărții datorită care prestigioase reviste occidentale de specialitate au scris numai elogii. Actele de cea de-a patra ediție a cărții putem citi fragmente din Yale Gay Literary Review („Pastușo, extraordinar, erotic. Cea mai trepidantă parodie poliștă scrisă vreodată despre lumea Etului european”) sau Deutsche Polizeizeltchrift („Măsurul Eugen Simion, căpitănel Panu Neagu, căpitănel Miron Sorbescu, căpitănel Mironov, o echipă de investitori pe care nu o veți putea uita). După cum lei poze de seama până și cititorul acestor rânduri, este vorba de o narativă, în care pe tonurile principale — criminală, terroare, scrieri poliște, serial, așeză strălat — sînt în mod mic, mu-

șu mai puțin întâmplător caricaturi ale unor personaje reale. De pildă, alături de personaje citate mai sus, mai apar Virgil Măgureanu (seful S.R.I.-ului), generalul Iliescu (seful poliției), poetul Cosmin Trunchiță, poetul Aldinescu (președintele Uniunii Scriitorilor), precum și alte personaje care de care mai comice.

Surpriza a fost că foarte multe persoane au reacționat cu violență, conform regulii că risul îl supără pe prosit. Numai că lucrurile nu s-au oprit aici. Editura Sophia a primit numeroase telefoane de amenințare în care era somată să retragă imediat tirajul de pe piață și să deconspire numele autorului, ascuns sub pseudonimul de Max Torpedo! În caz contrar, ar fi urmat represalii. La s-a răspuns că tirajul s-a epuizat deja, dar că se pregătește un al doilea tiraj, că singurele date care se cunosc despre Max Torpedo se află în interviul acordat de acesta, în exclusivitate, în aprilie 1992, când se afla în Statele Unite, revistei Area și publicat în nr. 7-8/1992 al acestei reviste. În interviu, autorul afirmă: „Eu sînt sigur că măsurul Simion și echipa lui vor fi la fel de îndrăgii de publicul român, pe cît au fost de cît american”. Oricine citește cartea își poate da seama că, în ciuda stilului narodic, sînt surprinse câteva aspecte semnificative din viața politică și socială a României, unele dintre ele fiind deosebite de seamă chiar și pentru țelul în care s-au desfășurat ultimele alegeri libere. Devine evident de ce anumite cureuri ale puterii sînt interesate să reducă la tăcere atât pe autor, cît și pe editori. Or, singura modalitate de a le contracara planurile este ca românul să fie citit de cit mai mulți cititori. Vă asigurăm că nu o să rețrețiti. (Observator)

5th INTERNATIONAL FESTIVAL of ALTERNATIVE ARTS
TRANSART
STUDIO ERTE

Alișul festivalului internațional de artă alternativă TRANSART COMMUNICATION, Republica Cehă și Slovacia, 25-30 septembrie 1992.

CRONICI PLASTICE

DAN PERJOVSCHI

• Galeria Catacomba București, Calea Victoriei
Expoziție personală Vasile Gorduz

Nu întâmplător prima expoziție personală Vasile Gorduz are loc acum și aici. Acum când artistul are în spațiul creației rotundă, majoră, când demersul personal încheiat și clar și aici în această galerie. Într-un fel a fost „dublu vernisaj”. Galeria deschisă acum un an (prin expoziția Apa, Sorin Dumitrescu) a cunoscut o transformare spectaculoasă devenind dintr-o improvizație de bună calitate, una din cele mai elegante și mai bine desfășurate galerii bucureștine. Am semnalat la timpul potrivit creșterea Catacombei (singura firmă culturală atârnată pe o Cale a Victoriei năpădită de butucuri) și meritul incontestabil al inițiatorului ei, Sorin Dumitrescu. Iată că beneficiind de sprijinul Muzeului Național de Artă și al Fundației Anastasia artistul se dovedește a fi și un bun manager, galeria pe care o conduce definindu-se și un scop și un program clar. S-a muncit mult și s-a investit mult. Galeria pornește fără un pedegree compromis ca la toate galeriile bucureștine, și pornește bine, expoziția Vasile Gorduz susținând nivelul ridicat al prezențelor; galeria și expoziția se combină și se completează reciproc. În curtea Muzeului Colectiilor în fața intrării Catacombei a fost montată pentru vernisaj sculptura-monument „Împăratul Traian și nașterea poporului român” creată de Vasile Gorduz la comanda Ministerului Culturii. Sculptura face obiectul unui spectaculos TROC cultural: în schimbul pavilionului românesc al expoziției Mondiale de la Sevilla care a fost finanțat și construit de Spania și a-

șu donat României factorii de decizie din țară vor dona S-civilii sculptura creată de Vasile Gorduz. Această soluție în extremis (pentru a salva ceva din obiectul sfîșiat) se transformă prin calitatea monumentului într-un gest de... (1992).

Vasile Gorduz: Împăratul Traian și nașterea poporului român

• Transart Communication Festival
Nové Zámky, Karlovy Vary — Cehoslovacia

Între 16-26 septembrie a avut loc în două orașe din Republica Cehă și Slovacia a cincea ediție a unui festival de artă alternativă la care au participat peste 50 de

artişti din peste 16 țări (printre care și cinei artiști români). În ciuda izolării separatii festivalului a fost conceput de o echipă cehoslovacă (în oraș în Cehia și unul în Slovacia). Primele patru zile de performanțe, happeninzi și muzică alternativă au avut loc în Slovacia. La Nové Zámky într-o organizare perfectă. Locul desfășurării Cinema Mier, a permis folosirea efectelor tehnice (sisteme video, sonorizare, instalații electrice) în cadrul clădirii sau în spațiul deschis. Zilnic de la ora 17 la 24 s-au succedat într-un ritm draconic manifestări care reuneau tendințe diverse și chiar divergente: de la exprimări metafizice, unor excesive sentimentale (artiști estetici) la performanțe plastice simple, chiar prea simple, cu demersuri clare, concrete (artiști spanioli). În acest context divers, cu muzică contemporană, happeninzi sociale, locale și poliște, cu acțiuni strict personale s-a distins (poate prin comparație) performanța artistului japonez Seiji Shimonda care a oferit asistenței o cunoaștere perfectă a spațiului, luminii și a materialului cu care se ocupă. Cea mai evidentă diferență a fost însă lucrul cu corpul uman, folosirea nudului la artistul japonez fiind exact motivată și stăpînită perfect performanțele de la Nové Zámky au fost reținute cu mici diferențe la Karlovy Vary timp de trei zile. Aflat la a V-a ediție (cu primele trei (într-o underground în timpurii comuniste), festivalul și-a creat o bună tradiție, la organizarea și finanțarea lui dîndu-și concursul factorii de decizie guvernamentali, primăria locală, Galeria Municipală, sponsori etc. Grupul de artiști „Studio Erté”, care a inițiat manifestarea a reușit în acest an să extindă festivalul și în partea cehă și chiar să organizeze câteva acțiuni în cele două capitale Bratislava și Praga. În ciuda strălucirilor alare, munte de la secesiune la vehicularea din nou a conceptului de artă realistă (slovacă) organizatorii par a fi hotărîți să recidiveze și anul viitor.

Curier plastic

• 9 octombrie a.c. Vernisajul expoziției personale Horcia Bernea — Ernst Muzeum Budapesta. Prezintă Andrei Pleșu.

• 16 octombrie a.c. Vernisajul celei de a II-a Biennale Internaționale de Artă, Istanbul — Turcia, România e reprezentată de Grupul Subreal (Călin Dan, Dan Mihăilescu, Josef Kiraly) care prezintă instalația „Eurasia”.

EMIL CONSTANTINESCU

Tatăl — născut în satul Moton, lângă Cărnova, în județul Argeș. A studiat cifra și dreptul, dar din lipsă de bani n-a putut să-l termine și s-a înscris la Facultatea de Agronomie, unde se dădeau isprăve. De aceea a dorit foarte mult ca fiul său Emil să urmeze dreptul. În 1928 a devenit inginer agronom și a fost repatriat în Tighina, unde s-a născut Emil. În iunie 1940 a fugit din țară împreună cu soția sa, care nu învâdă înstrăinarea. Și-a urcat familia într-o gară cu care a gonit timp de 24 de ore până a trecut Prutul. Altfel nu fi fost deportat sau omorât, cum s-a întâmplat cu alții din țară.

Mama — născută la Ploiești, familia ei fiind originară din satul Lung, de pe Valea Prahovei. A urmat 2 ani Conservatorul, apoi s-a măritat și n-a fost nevoită să renunțe la studii.

EMIL CONSTANTINESCU — născut în 1930, la Tighina. Își petrece copilăria în Grădina, în județul Argeș. Studiile liceale le face la Ploiești, la Liceul Bălanu (Bălanu), pe care-l absolvă în 1956. În același an intră la Facultatea de Drept din București, pe care o termină în 1960. În anul 1960 și 1961 este consultant juridic la Arbitrajul de Stat Pitești (soluționează litigii între întreprinderi). Într-o perioadă din 1961 urmează cursurile Facultății de Geologie a Universității din București. În 1963 se căsătorește cu Nadia Constantinescu, în prezent jurist, consilier în Ministerul Justiției.

În 1965 termină facultatea cu media 10 și este angajat preparator la Facultatea de Geologie, Catedra de Mineralogie, cu 900 lei salariu lunar. În această perioadă locuiește împreună cu soția în gazdă pe Șoseaua Vîitor. În toce de chirie dă meditații copiilor gazdei. În 1967 se naște fiul său, Dragoș.

În 1968 devine asistent la aceeași catedră, având un salariu de 1.120 lei lunar. Se mută într-o garsonieră pe strada Barjiu, în cartierul Grivița. Publică primul studiu și dă admitere la doctorat. În 1971 îl apare primul studiu într-o revistă americană de mineralogie, American Mineralogist, cea mai prestigioasă revistă de mineralogie din lume. Este și anul nașterii fiicei sale, Norina. Locuiește în această perioadă în Balta Albă, pe B-dul Ion Șulea într-un apartament de două camere. În 1978 își ia doctoratul în geologie, iar un an mai târziu i se acordă Premiul Cobălcescu al Academiei pentru o carte publicată la Editura Academiei. În același an devine lector universitar. Scrie în colaborare un Tratat de mineralogie, care apare în anul 1980. I se publică alte lucrări în reviste și volume din Germania, Franța, S.U.A., Marea Britanie. Până în momentul de față, este autorul a 7 volume și a peste 60 de studii de specialitate publicate în țară și în străinătate, secretar general al Societății române de geologie, membru al societăților geologice din S.U.A., Marea Britanie și Germania. După revoluție a fost invitat să țină cursuri și conferințe la universități de prestigiu din S.U.A. (Duke, Stanford, Berkeley, Indiana), Marea Britanie, Franța, Germania, Italia, Austria. În 1980, prin concurs, devine conferențiar. Este ales apoi protector al Universității București și secretar general al Societății române de științe geologice. În 1991 devine, tot prin concurs, profesor. În 1992 este ales rector al Universității București și președinte al Conferinței Naționale a Rectorilor (alegerea s-a făcut prin vot secret).

Activitatea politică: înainte de 1989 — membru în B.O.B. și secretar adjunct cu propagandă și probleme profesionale la Facultatea de geologie. După 1989, a luat o poziție publică față de evenimentele politice din ultimii doi ani prin interviuri la BBC, Deutsche Welle, Vocea Americii, Europa Liberă, France International, precum și prin articole publicate în țară și străinătate. Este membru fondator al Solidarității Universitare, al Fundației Memoria și al Alianței Civice, fiind în prezent vicepreședinte al A.C. În această calitate a inițiat numeroase contacte politice externe cu diverse partide din Germania (Partidul Democrat Creștin); Franța (Partidul Creștin Social, Partidul Republican); Olanda (Partidul Liberal); S.U.A. (Partidul Republican), precum și cu organisme guvernamentale. Ca urmare a acestor contacte a avut loc Conferința româno-

germană (București — 1991 și München — 1992) și vizite în România ale unor lideri ai acestor partide. A stabilit, de asemenea, contacte cu reprezentanți ai emigrăției românești și ai Bisericii Ortodoxe Române din Germania, Franța, S.U.A., Marea Britanie, Elveția și Olanda, reușind structurarea unor organisme de sprijin pentru Solidaritatea Universitară și Alianța Civică. Este președinte al Academiei Civice, în cadrul căreia a coordonat o serie de programe de consultanță juridică gratuite pentru cei agrasați de actuala Putere, cursuri de legislația muncii pentru liderii sindicalii etc. A participat, în calitate de președinte (prin rotație, din partea A.C.) al Frontului Antitotalitar, la constituirea Convenției Democratice, în noiembrie 1991.

În prezent, dl. Emil Constantinescu locuiește în cartierul Pajura, într-un bloc de pe strada Bănulești, la etajul 2.

- În al doilea tur de scrutin voi fi reprezentantul tuturor forțelor democratice care și-au manifestat dorința de progres.
- Trebuie să existe două criterii de evaluare în această țară: competența personală și morală.
- Nici un român nu trebuie să fie umilit în țara lui, dar în același timp nu trebuie să umilească pe alții.
- Eu vreau ca această țară și acest popor să-și regăsească natura lui deschisă și ospitalieră.
- Vreau să fiu președintele celor care nu țin morții ca și capii lor să fie săraci.
- Voturile unei majorități așa de zdrobitoare a deputaților americani nu sînt împotriva poporului român, sînt împotriva comunismului și a lipsei de democrație.
- Omul se poate purifica și oricînd poți să devii un altul.

ION ILIESCU

Tatăl — născut la Oltenița, într-o familie de meșteșugari. A lucrat în calitate de mecanic de locomotive apoi ca mîșcător metalurgic, participînd în greve și confruntări sindicale. A fost din afilii de mai multe ori din serviciu pentru propagandă comunistă. În 1930 a intrat în P.C.R. În 1931 a participat la Congresul al V-lea al P.C.R., desfășurat la Moscova, la care s-a afirmat despre România: „România contribuind cu reprezentanți prin sine o punte a statelor comuniste, cu un strat tipic cu mult multe națiuni, creat pe baza istoricului profund de la Versail (de 9 de baza ocupării unor teritorii străine și pe baza lăzării unor popoare străine”. Anii 1932—1936 i-a petrecut la Moscova. În 1938, 1939 și 1940 a fost arestat pentru activitate comunistă. A murit la 23 august 1945 în urma unui stop cardiac, în timp ce vorbea la tribuna unui miting.

Mama — Maria Dumitru Iliescu, fiica unui băcan. A divorțat după plecarea soțului în U.R.S.S., drept care este, renegată de fiu, trăind într-o mîșcă din București.

ION ILIESCU — născut în 1930 la Oltenița, județul Ilfov. În 1944 se înscrie în U.T.C. În 1949 devine membru în Comitetul Central al U.T.M. Într-o perioadă urmează studiile la Institutul Energetic „Molotov” din Moscova. În calitate de secretar al Comitetului Unional al studenților și aspiranților români din U.R.S.S., publică în „Scintila” din 15 martie 1952 un articol din care reproducem câteva fragmente:

„Trăim și de zi bucuria uclășă de a putea învăța de la constructorii comunistului cum să muncească și să luptăm”. „Noi ne străduim să ne înălțăm cât mai temeinic știința sovietică”. „În inimile noastre crește și de zi recunoștința nemărginită față de Marea Patrie a Socialismului, față de genialul ei conducător, tovarășul Stalin, al cărui înălțatului jurnează și călca poporul nostru spre un viitor ferice!”.

După absolvire nu și-a practicat meseria. În 1953 intră în partidul comunist (P.M.R.). În 1956 devine secretar cu probleme studentesc în Comitetul Central al U.T.M., iar în 1957 președintele Ununii Asociațiilor Studentești din România (viitorul U.A.S.C.R.). După puternicele demonstrații studentești de la Timișoara, Cluj și București, organizate în semn de solidaritate cu revoluția anticomunistă și antisovietică din Ungaria, este numit în comisia de anchetă din regiunea Cluj, pentru arstarea și reprimarea studenților. A condus sefina de excludere a unor studenți din facultate pe motive de „dosar”: tatăl studentei Judith Barta fusese proprietarul unei fabrici de cărămizi, tatăl lui Radu Cătănel fusese membru al P.N.T., o altă studentă era adventistă etc. Tot în 1957 devine deputat în M.A.N.

În 1958 participă la Congresul al V-lea al Uniunii Internaționale a studenților ce a avut loc la Pekin, unde prezintă și o comunicare. Între 1960—1965 este șef adjunct al secției de propagandă și agitatie a C.C. al P.M.R., iar între 1965—1967 șeful secției de propagandă a C.C. al U.T.C. În această calitate, în 1967 avea un salariu lunar de 12.000 lei, compus din salariul lunar de 6.000 lei și adăosul pentru condiții speciale de 6.000 lei, impozitat pe întregul salariu fiind de 536 lei (salariul mediu pe economie era la acea vreme 1.500 lei, un învîțător avea 1.100 lei, un medic chirurg 2.300 lei).

Între 1967—1971 a fost prim-secretar al C.C. al U.T.C. și ministru al literaturii. În 1970 devine membru al Academiei de Științe Sociale și Politice a R.S.R. Între 1969—1979 este membru supliment în Comitetul Politic Executiv al C.C. al P.C.R.

Între 1972—1974 este secretar al P.C.R. în județul Timiș, apoi între 1974—1979 prim-secretar în județul Iași, fiind implicat în experimentul intitulat „Modelul optim de dezvoltare economico-so-

cială a subzonei Tîrgu-Frumoși — Căciulești — Iași”, ce a avut ca scop depopularea satului din acea zonă și dezvoltarea lor.

În 1978, Ion Iliescu îl adresează o scrisoare omagială lui Ceaușescu, din care cităm: „Întreaga Dvs. viață și activitate revoluționară (...) reprezintă pentru fiecare dintre noi un luminos model și neprețuit îndrumător în muncă. Ne sînt vii în memorie clipele de înaltă vibrație patriotică determinate de vizitele Dvs. în județul nostru (...). Urmînd marelui exemplu Dvs. de a trăi și munci în chip comunist, ne vom strădui și mai mult să fim la înălțimea coccințelor etapei pe care o străbîntăm”.

În perioada 1979—1984 este președintele Consiliului Național al Apelor, iar între anii 1984—1989 director al Editurii Tehnice.

În prezent, locuiește la Palatul Cotroceni. Suma alocată de la bugetul României pentru Președinție este de 100 milioane lei și 2 milioane dolari anual. Garda de pază este formată din 2.400 ofițeri și subofițeri din forțele Securității, a căror înțelegere depășește 1,8 miliarde lei anual.

- Mi se pare că a fost un fel de complot al minciunii, tronurilor și desinformării ca un fel de practică în lumea politică.
- Nu avem nevoie de „certificate de democrație” sau de „bună purtare” din partea altora.
- Mi se pare cu totul nelalocul lor încercările de a da aprecieri, calificative, etichetări, rezultatului voturilor la alegerile din 27 septembrie.
- Au opărit aprecieri la adresa mea, ca fiind exponentul „vechilor structurilor comuniste și al stagnării în țara noastră”.
- Este discutabilă orientarea de stînga a Parlamentului dar dacă ea va fi, cu atât mai ușoară va fi conlucarea mea cu Parlamentul.